

VILNIAUS UNIVERSITETO MEDICINOS FAKULTETAS
IR
LIETUVOS MUZIKOS IR TEATRO AKADEMIJA

Menų terapijos (šokio-judėsio terapijos specializacijos) programa
Medicinos fakultetas, Reabilitacijos katedra

Indrė Šiliauskaitė

MAGISTRO BAIGIAMASIS DARBAS

„Outcomes Framework For Dance Movement Therapy©“ įrankio adaptacija Lietuvai
Adaptation of „Outcomes Framework For Dance Movement Therapy©“ for Lithuania

Darbo vadovas

Doc. dr. Marija Jakubauskienė
(pedagoginis vardas, mokslo laipsnis, vardas, pavardė)

Konsultantai

lekt. Raimonda Duff
Dr. Paula Lebre, Lisabonos universitetas
(pedagoginis vardas, mokslo laipsnis, vardas pavardė)

Vilnius, 2024

Studento elektroninio pašto adresas: indre.siliauskaite@mf.stud.vu.lt

TURINYS

SANTRAUKA.....	3
ABSTRACT.....	4
SANTRUMPOS.....	6
SĄVOKOS.....	6
ĮVADAS.....	7
1. ŠOKIO-JUDESIO TERAPIJOS VERTINIMO ĮRANKIS <i>OUTCOMES FRAMEWORK FOR DANCE MOVEMENT THERAPY</i> ©.....	9
1.1 Įrankio sukūrimas.....	9
1.2 <i>Outcomes Framework</i> pritaikomumas.....	10
1.3 <i>Outcomes Framework</i> įrankis: sandara ir vertinimo principai.....	13
1.4 Poreikis validuoti vertinimo įrankį <i>Outcomes Framework</i> Lietuvoje	18
2. LITERATŪROS APŽVALGA	20
2.1. Lietuvos patirtis šokio-judesio terapijos vertinime, kontekstas.....	20
2.2. Publikacijų apžvalga apie MARA ir <i>Outcomes Framework</i> pasauliniame kontekste	24
3. TYRIMO METODOLOGIJA.....	28
3.1. Darbo eiga įgyvendinant įrankio <i>Outcomes Framework for Dance Movement therapy</i> © vertimą bei adaptavimą Lietuvai.....	28
3.2. Vertinimo įrankių validavimo procesas – metodologinis pagrindimas.....	30
3.3. Fokusuota grupinė diskusija.....	32
3.4. <i>Outcomes Framework</i> įrankio turinio validavimas ekspertinio tyrimo metodo pagalba.....	39
3.5. Ekspertinio tyrimo duomenų analizė	42
IŠVADOS.....	47
REKOMENDACIJOS.....	48
LITERATŪRA.....	49
PRIEDAI.....	53

SANTRAUKA

Tema: *Outcomes Framework for Dance Movement Therapy*© įrankio adaptacija Lietuvai.

Tyrimo pagrindimas. Menų terapijų intervencijos sveikatos priežiūros sistemoje yra taikomos kaip integrali reabilitacijos paslaugų dalis. Norint menų terapijų intervencijas apmokėti iš PSDF lėšų kaip paslaugas, reikalinga pagrįsti jų veiksmingumą ir identifikuoti bei išmatuoti intervencijų poveikį. Šiuo metu Lietuvoje nėra nė vieno validuoto specializuoto šokio judesio terapijos poveikių vertinimo instrumento. Todėl buvo pasirinktas *Outcomes Framework for Dance Movement Therapy*© (toliau – *Outcomes Framework*) – šokio-judesio terapijos (ŠJT) poveikio vertinimo instrumentas – leidžia identifikuoti ŠJT bei kitų menų terapijų, kineziterapijos, ergoterapijos ir panašių intervencijų poveikį šešiose žmogaus gerovės srityse. Įvertinus paciento / kliento būklę šiuo instrumentu, galima stebėti kliento biopsichosocialinės būklės pokyčius terapinio proceso dinamikoje.

Darbo tikslas – adaptuoti šokio-judesio terapijos poveikio vertinimo įrankį *Outcomes Framework for Dance Movement therapy*© ir įvertinti jo tinkamumą taikymui Lietuvoje.

Darbo uždaviniai tikslui pasiekti:

- 1) apžvelgti *Outcomes Framework* įrankio sukūrimą, naudojimo galimybes ir poveikių vertinimo atlikimo principus;
- 2) išversti *Outcome Framework* įrankį iš anglų kalbos į lietuvių kalbą;
- 3) atlikti *Outcome Framework* įrankio lietuvių kalba turinio validavimą ir adaptavimą taikymui Lietuvoje.

Tyrimo dalyviai. Įrankio turinio vertimo lingvistiniam ir profesiniam adaptavimui Lietuvoje fokusuotoje (*focus*) grupinėje diskusijoje buvo 6 dalyviai. Adaptuoto Lietuvai įrankio turinio validumo vertinimą atliko 9 ekspertai. Tyrimas atliktas 2023-2024 metais.

Tyrimo metodologija. Įrankio turinio validumas buvo įvertintas kokybiškai ir kiekybiškai. *Fokusuotos grupinės diskusijos* tyrimo metu dalyviai aptarė visas išverstas įrankio lentelės pozicijas. *Ekspertiniam tyrimui* atlikti ekspertai visus 85 *Outcomes Framework* lentelės elementus vertino *svarbumo, paprastumo, aiškumo* ir *dviprasmiškumo* požiūriu. Kiekybinė turinio validumo analizė apėmė turinio validumo indeksų vertinimą, elementų ir skalių vidurkių bei standartinių nuokrypių vertinimą bei intraklasinio koreliacijos koeficiento (IKK) vertinimą.

Tyrimo rezultatai. Įrankio turinio validumo vertinimo ETVI indeksas buvo 0,92 (atspindi labai gerą instrumentą sudarančių elementų (klausimų) turinio validumą); S-TVI-V indeksas yra 0,75 (atitinka

gerą validumo lygį); S-TVI-VS indeksas yra 0.75 (atitinka gerą validumo lygį); bendras intraklasinis koreliacijos koeficientas (IKK) yra 0,93, 95% PI (0,84-0,98), $p=0.0001$, o tai atspindi labai aukštą ir pakankamą validumo lygį; Kronbacho alfa koeficientas yra 0,93 ir demonstruoja aukštą instrument vidinio suderinamumo lygį.

Išvados. Gauti rezultatai atspindi, kad *Outcomes Framework for Dance Movement Therapy*© įrankis yra patikimas bei tinkamas naudoti vertinant ŠJT ar kitų menų terapijų intervencijų poveikį.

Raktažodžiai: MARA, *Outcomes Framework*, šokio-judesio terapija, šokis, integruota kūno judesio terapija (IBMT), menų terapijos.

ABSTRACT

Title: Adaptation of Outcomes Framework For Dance Movement Therapy© for Lithuania.

Rationale for the study. Art therapy interventions are used as an integral part of rehabilitation services in the healthcare system. In order to be covered by the compulsory health insurance fund as a service, it is necessary to substantiate the effectiveness of art therapy interventions and to identify and measure the impact of the interventions, so the Outcomes Framework for Dance Movement Therapy© (Outcomes Framework) tool helps to identify the outcomes of dance-movement therapy (DMT), as well as of other art therapies, physical therapy, occupational therapy and similar interventions, in six domains of human well-being. By assessing the patient/client's condition with this tool, it is possible to monitor changes in the client's biopsychosocial state in the dynamics of the therapeutic process.

The aim of this thesis is to adapt the tool Outcomes Framework for Dance Movement therapy© and consider its suitability for use in Lithuania.

Objectives of the work to achieve the aim:

- 1) provide an overview of the development of the Outcomes Framework tool, its usability and the principles for conducting impact assessments;
- 2) translate the Outcome Framework tool from English into Lithuanian;
- 3) to validate and adapt the content of the Outcome Framework tool in Lithuanian for use in Lithuania.

Study participants. There were 6 participants in the focus group discussion on the linguistic and professional adaptation of the translated tool content. The content validity assessment of the tool adapted for Lithuania was carried out by 9 experts. The study was carried out during years 2023-2024.

Research methodology. The content validity of the tool was assessed qualitatively and quantitatively. In a focus group discussion, participants discussed all the translated elements of the tool table. For the expert study, all 85 items of the Outcomes Framework table were assessed by the experts in terms of relevance, simplicity, clarity and ambiguity. The quantitative content validity analysis included the assessment of content validity indices, item and scale means

Results. The ICV-I index for assessing the content validity of the instrument was 0.92 (reflecting very good content validity of the items (questions); the S-CVI/Ave index is 0.75 (corresponding to a good level of validity); and the S-CVI/UA index is 0.75 (good level of validity); 4) the overall intraclass correlation coefficient (ICC) is 0.93, 95% CI (0.84-0.98), $p=0.0001$, which reflects a very high and adequate level of validity; the Cronbach's alpha coefficient is 0.93 and demonstrates a high level of internal consistency of the instrument.

Conclusions. The results reflect that *Outcomes Framework for Dance Movement Therapy*© tool is reliable and suitable for use in assessing interventions in the field of DMT or other arts therapies.

Keywords: MARA, Outcomes Framework, dance movement therapy, dance, integrated body movement therapy (IBMT), arts therapies.

SANTRUMPOS

- ADTA – Amerikos šokio judesio terapija (angl. *American Dance Therapy Association*)
- BESS – judesio komponentai LBMS sistemoje: kūnas, pastanga, erdvė, forma (angl. *Body, Effort, Space, Shape*)
- DTAA – Australazijos šokio judesio terapijos asociacija (angl. *Dance Movement Therapy Association of Australasia*)
- DT – dramos terapija
- EADMT – Europos šokio judesio terapijos asociacija (angl. *European Association Dance Movement Therapy*)
- ETVI – elemento lygmens turinio validumo indeksas (angl. – ICV-I, *item-level content validity index*)
- IBMT – integruota kūno judesio terapija (angl. *Integrative body movement therapy*)
- IKK – intraklasinis koreliacijos koeficientas
- LBMS – Labano-Bartenieff judesių sistema (angl. *Laban/Bartenieff movement system*)
- LMA – Labano judesių analizė (angl. *Laban movement analysis*)
- MARA – judėjimo vertinimo ir ataskaitų teikimo taikomoji programėlė, iPad mobilioji aplikacija (*Movement Assessment and Reporting App*)
- MT – muzikos terapija
- PI – pasikliautinis intervalas
- PSO – Pasaulio sveikatos organizacija
- S-TVI-V – skalės lygmens turinio validumo indeksas (angl. S-CVI/Ave, *scale-level content validity index*)
- S-TVI-VS – skalės turinio validumo indeksas, pagrįstas visuotinio sutarimo metodu (angl. S-CVI/UA, *scale-level content validity index based on the universal agreement method*)
- ŠJT – šokio-judesio terapija
- ŠJ – šokio-judesio

SĄVOKOS

Outcomes Framework – Outcomes Framework for Dance Movement therapy© (arba *Outcomes Framework for DMT*) – išsamus šokio-judesio terapijos poveikio modelis, vertinimo lentelė

ĮVADAS

Šis magistro darbas yra skirtas *Outcomes Framework for Dance Movement therapy*© (toliau – *Outcomes Framework*) įrankio vertimui ir adaptacijai Lietuvos terapeutams. *Outcomes Framework* yra pagrindinė šokio-judesio terapijos (ŠJT) poveikio vertinimo taikomosios programėlės MARA dalis – tai yra judesio vertinimo ir rezultatų stebėjimo lentelė. Visas MARA programėlės naudojimas ir vertinimo procesas yra pagrįstas šios lentelės pildymu.

MARA (*Movement Assessment and Reporting App* – santrumpa) – tai pirmoji pasaulyje judesio vertinimo ir ataskaitų teikimo mobilioji programėlė (1), naudojama per iPad išmaniuosius įrenginius. Ji buvo sukurta Australijos Melburno universiteto dėstytojos profesorės Kim Dunphy iniciatyva, siekiant nustatyti ŠJT programų poveikį asmenims su intelekto negalia (2), vėliau išplėta psichomotorinės terapijos intervencijose ir kitose per judesį, šokį (3) bei muziką (4) taikomose terapijose.

MARA programėlė remiasi įrodymais grįsta praktika; ji suteikia galimybę išsaugoti nufilmuotą sesijų medžiagą, refleksijas ir naudoti duomenis apie klientus priimant sprendimus dėl terapijos visame terapiniame procese nuo planavimo iki intervencijų pabaigos. MARA programėlė siūlo galimybę išsaugoti informaciją įvairiais formatais (nuotraukas, vaizdo įrašus, balso įrašus ir piešinius).

MARA apima daugybę funkcijų – saugumo parinktis, kliento informacijos saugojimą, lankomumo registravimo funkcijas, duomenų rinkimo ir eksportavimo parinktis ir kt. Terapeutai užfiksuoja kiekybinius parametrus pateiktose vertinimo skalėse tiek kartu, kiek reikalauja vertinimo protokolas.

Outcomes Framework judesio vertinimo ir rezultatų teikimo sistema yra tyrimais, metodologiškai pagrįstas individualių bei grupinių sesijų planavimo ir poveikio vertinimo įrankis, palengvinantis terapeutų darbą. Jis naudojamas kaip *MS Excel* lentelė, su kuria galima dirbti asmeniniame kompiuteryje. Lietuvos terapeutams adaptuotas instrumentas padėtų ne tik sklandžiau ir patogiau atlikti kasdieninį šokio-judesio, kitų su judesiu, kūnu, muzika susijusių terapijų planavimą bei poveikio stebėjimą, bet taip pat išplėstų menų terapeutų galimybes atlikti mokslinius tyrimus.

Menų terapijų intervencijos yra taikomos sveikatos priežiūros sistemoje kaip integrali reabilitacijos paslaugų dalis. Norint menų terapijų intervencijas apmokėti iš PSDF lėšų kaip paslaugas, reikalinga pagrįsti jų veiksmingumą ir identifikuoti bei išmatuoti intervencijų poveikį, o *Outcomes Framework for Dance Movement Therapy*© instrumentas leidžia identifikuoti šokio-judesio terapijos bei kitų menų terapijų poveikį šešiose žmogaus gerovės srityse. Įvertinus paciento / kliento būklę,

naudojantis šiuo šokio-judesio terapijos vertinimo instrumentu, galima stebėti paciento biopsichosocialinės būklės pokyčius terapinio proceso dinamikoje.

Menų terapeutai – šokio-judesio, dramos, muzikos, dailės – vis dar sunkiai randa vietą Lietuvos sveikatos priežiūros įstaigose, kadangi sudėtinga yra įvertinti menų terapijų poveikį. Šis instrumentas sėkmingai galėtų padėti menų terapijų intervencijas tapti labiau vertinamomis ir prieinamomis Lietuvos ligoninėse, psichikos sveikatos centruose, poliklinikose ir kitose gydymo įstaigose bei sveikatos centruose.

Šio darbo tikslas – adaptuoti šokio-judesio terapijos poveikio vertinimo įrankį *Outcomes Framework for Dance Movement therapy*© ir įvertinti jo tinkamumą taikymui Lietuvoje.

Darbo uždaviniai tikslui pasiekti:

- 1) apžvelgti *Outcomes Framework* įrankio sukūrimą, naudojimo galimybes ir poveikių vertinimo atlikimo principus;
- 2) išversti *Outcome Framework* įrankį iš anglų kalbos į lietuvių kalbą;
- 3) atlikti *Outcome Framework* įrankio lietuvių kalba turinio validavimą ir adaptavimą taikymui Lietuvoje.

Išverstas ir validuotas diagnostinis ir poveikio vertinimo įrankis lietuvių kalba bus prieinamas atsisiųsti ir naudoti nemokamai tarpautinių ŠJT ekspertų sukurtoje informacinėje platformoje *Making Dance Matter*: <https://www.makingdancematter.com.au>

1. ŠOKIO-JUDESIO TERAPIJOS VERTINIMO ĮRANKIS *OUTCOMES FRAMEWORK FOR DANCE MOVEMENT THERAPY*©

Šiame syriuje susipažinsime su *Outcomes Framework For Dance Movement Therapy*© (*Outcomes Framework*) šokio-judesio terapijos vertinimo įrankiu, jo naudojimo ir pokyčių vertinimo atlikimo principais.

1.1. Įrankio sukūrimas

Šį įrankį kaip paprastą popierinę vertinimo lentelę 2003 metais sukūrė Australijos šokio-judesio (ŠJ) terapeutės Kim Dunphy ir Jenny Scott (5), kuria buvo siekiama padėti įvertinti ir planuoti terapijos tikslus bei stebėti klientų pažangą. Išplėstą lentelės versiją 2010 metais Kim Dunphy ir Sue Mullane pristatė ADTA konferencijoje (6). Vėliau ŠJT poveikio ir rezultatų vertinimo lentelę pilotiniuose tyrimuose išbandė K. Dunphy ir kolegės – Australijos bei JAV ŠJ terapeutės ir ŠJT studentai. Toliau MARA ir *Outcomes Framework* rezultatų sistemą vystė ir tikrino kartotiniame procese, paremtame teorija, empiriniais įrodymais ir praktinėmis žiniomis, gautomis iš anketų ir fokusuotų (*focus*) grupių, jau daugiau nei 120 terapeutų (2022-2023 metų duomenimis) iš viso pasaulio: Australijos, Naujosios Zelandijos, JAV, Kanados, Portugalijos, Vokietijos, Italijos, Nyderlandų, Šveicarijos, Taivano, Guamo, Kinijos, Korėjos (1). Įrankis išverstas į portugalų, kalbą, šiuo metu verčiamas ir adaptuojamas į kitas – vokiečių, kinų, korėjiečių, o taip pat latvių ir lietuvių – kalbas. Šiuo metų lentelę *Outcomes Framework* sudaro 85 vertinimo elementai – šokio-judesio terapijos siekiniai, priskiriami 17-kai pėsričių iš 6 žmogaus gerovės sričių. Plačiau apie vertinimo lentelės sandarą ir pačius vertinimo principus aprašoma 1.3. poskyryje.

Daugiau apie tyrinėjimus ir publikacijas, susijusias su MARA bei *Outcomes Framework* aprašoma 2.2. poskyryje.

Metams bėgant rezultatų vertinimo priemonė buvo tobulinama. Dabartiniu metu interneto svetainėje Makingdancematter.com.au nemokamai galima parsisiųsti naujausią iPad įrenginiams skirtą versiją MARA 3.4, o taip pat vystoma versija, kurią bus galima naudoti mobiliuoju telefonu.

1.2. *Outcomes Framework* pritaikomumas

Įrankio naudojimas įvertinti visoms žmogaus gerovės sritims.

Outcomes Framework, kaip ir MARA poveikio vertinimo ir rezultatų programėlė, kurioje įrankis integruotas, orientuoti kuo tiksliau įvertinti bendrą žmogaus gyvybingumą ir klestėjimo galimybę – žmogaus gerovę (angl. k. *wellbeing*) ir jos perspektyvą.

Įrankis parentas holistiniu požiūriu į asmens gerovę. Gerovė reiškia pusiausvyros būseną, kai asmenys turi unikalų „psichologinių, socialinių ir fizinių išteklių“ rinkinį padedantį įveikti psichologinius, socialinius ir (arba) fizinius iššūkius (7).

Įrankio naudojimo galimybių platumas padeda tobulinti priemonę, skirtą įvertinti ŠJT rezultatus visiems terapijos dalyviams, nepriklausomai nuo jų problemos, amžiaus, kultūrinės aplinkos, terapijos konteksto ir kitų veiksnių. Ji remiasi prielaida, kad visi žmonės turi tuos pačius pagrindinius poreikius ir gyvenimo siekius, todėl gali būti vertinami naudojant tą pačią kompleksinę priemonę, neatsižvelgiant į galimus skirtumus, patiriamus esamu momentu ir susijusius su bet kuriuo iš aukščiau pateiktų veiksnių rezultatų aspektu (1).

Vertinimo lentelė apima šešias sritis arba žmogaus gerovės aspektus: fizinę, kultūrinę, emocinę, kognityvinę, socialinę bei integracijos sritis (1 paveikslas).

1 paveikslas. Žmogaus gerovės sritys.

Šios sritys kilę iš J. L. Hannos (8). universalių mokymosi, vykstančio per šokį, aprašų, kad mokymasis apima fizinę, kognityvinę, emocinę, tarpasmeninę ir ekspresyviają arba estetinę sritis, o taip

pat apima tris Pasaulio sveikatos organizacijos (PSO) įvardytus holistinius žmogaus gerovės aspektus – fizinį, psichinį ir socialinį. Taip šios sritys labai atitinka gydymo šokio judesio terapija rezultatus, suformuluotus Australazijos (DTAA, 2020), Europos (EADMT, 2020) ir JAV (ADTA, 2020) ŠJT profesinių asociacijų pateiktuose apibrėžimuose. Šios sritys atitinka pagrindinius žmogaus gyvenimo aspektus, laikomus jo gerovės ir gyvybingumo būsenos skatintojais (9, p. 1).

***Outcomes Framework* taikymo ypatumai**

Sveikatos srityje vis labiau siekiama intervencinių ir pagalbos priemonių pagrįstumo bei paveikumo. Vis dažniau pabrėžiamas darbas pagal įrodymais grįstas paradigmas (cituota iš Dunphy, Lebre & Mullane, 2020: *Outcomes Framework for DMT*, (10, p. 7) čia remiamasi šiais šaltiniais: Laska, Gurman & Wampold, 2014 (11) ir Melnyk, Long & Fineout-Overholt, 2014 (12). Terapeutai vis dažniau sudarant terapines programas ieško pagrįstų sprendimų, o stebint klientų pokyčius – ieško patogaus būdo, kaip tuos pokyčius užfiksuoti. *Outcomes Framework* naudojimo apraše labai konkrečiai suformuluotas įrankio taikymo pagrindimas: „Programose, kurių tikslas yra paremti pokyčius terapijoje, suinteresuotoms šalims, tarp jų būsimiems ir esamiems dalyviams, terapeutams, projektų finansavimo agentūroms ir kitiems finansuotojams, vis svarbesnė yra galimybė sutelkti dėmesį į dalyvių rezultatus ir juos įvertinti su tikslu:

- padėti parinkti tinkamą terapiją kiekvienam dalyviui;
- nustatyti konkrečių metodų ir būdų naudą bei kurie metodai yra naudingi tam tikriems dalyviams ir kokiomis aplinkybėmis;
- įvertinti, ar darbas duoda pageidaujama rezultatą;
- žinoti, kada darbą nutraukti,
- nustatyti ekonominį efektyvumą bei kainos ir kokybės santykį.“ (10, p. 7).

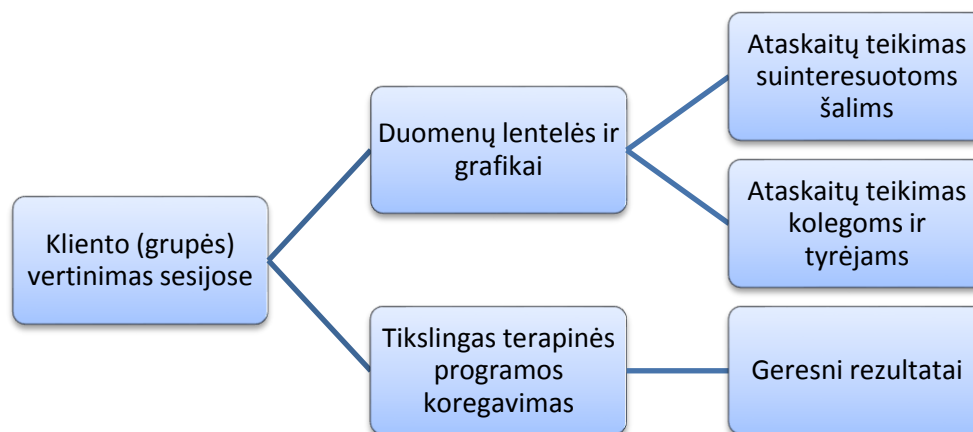
Taip pat apraše yra pabrėžiama, kad įrankis sumažina poreikį specialistams savarankiškai kurti savo vertinimo priemones, padeda ŠJT profesijoje įveikti iššūkius, susijusius su bendro susitarimo dėl gydymo rezultatų ir išmatavimo priemonių trūkumu (10). Kadangi įrankis yra visiškai pritaikytas šokio-judesio terapijai, jame „atsižvelgiama į profesijos atstovų dvejonę dėl į rezultatą orientuotų metodų“ (10).

Proceso vertinimo tikslais siekiama, kad instrumentas padėtų surinkti duomenis plačiai, iš įvairių programų ir intervencijų, todėl ateityje atsiveria galimybė apibendrinti įvairių programų ir

įstaigų duomenis. „Suvedant duomenis iš skirtingų [paslaugų teikimo] vietų, su potencialiai duomenis renkančių praktikų pagalba, atsiranda didesnių duomenų rinkinių galimybė. Tai gali pagerinti būsimų šokio-judesio terapijos studijų kokybę, o šią sritį studijuoti Takahashi ir kiti (2019) (13) rekomenduoja kaip turinčią itin stiprų poreikį.” (10)

Techninės-praktinės galimybės.

Outcomes Framework lentelė leidžia rinkti ir sisteminti terapinių sesijų duomenis bei eksportuoti juos į patogias naudoti ataskaitas. Įrankis skirtas padėti terapeutams nustatyti terapinius tikslus, taip pat programos eigoje, remiantis surinktais vertinimais, galima koreguoti terapines veiklas, įrodymais pagrįsti kliento pažangą, padėti komunikuoti su kitais specialistais bei atlikti ir vystyti mokslinius tyrimus (2 paveikslas). *Outcomes Framework* suteikia galimybę pateikti kiekybinius duomenis, kuriuos automatiškai galima transportuoti į grafines vaizdines ataskaitų formas. Nebereikia perrašyti duomenų iš kitų lentelių ar formų į vertinimo ataskaitas. Programėlėje MARA renkami ir kokybiniai duomenys – klientų ar jų artimųjų atsiliepimai, pastebėjimai, refleksijos, galima įkelti vaizdo ir balso įrašus, piešinius.

2 paveikslas. Techninės *Outcomes Framework* naudojimo galimybės praktikoje

Taip pat yra sukurta trumpoji terapijos poveikio vertinimo lentelė, kurią savarankiškai gali naudoti patys klientai ar jų artimieji.

Outcomes Framework naudojimo apraše teigiama, jog įrankis „buvo parengtas specialiai šokio-judesio terapijai, išnagrinėjus šios srities teoriją, literatūrą ir praktines žinias. Tačiau, atsižvelgiant į tai,

kad skirtingų kūrybinių menų terapijų poveikis yra labai panašus ir, Jones (2020) (14) teigimu, iš esmės yra bendras visoms terapijoms, šis įrankis gali būti tinkamas ir kitoms menų terapijoms“ (10, p. 8).

1.3. Outcomes Framework įrankis: sandara ir vertinimo principai

Vertinimas – kaip?

Šešios žmogaus gerovės sritys toliau skirstomos į pōsrites bei pokyčius lemiančius siekinius – terapinius tikslus. Siekiniai pasižymi *specifiškumu*, apibrėžiant tam tikrą elgesį ar atsaką, bei *išmatuojamumu*, skiriant vertinimo balą, kuris parenkamas įvertinant, kiek tas elgesys ar reakcija buvo pademonstruoti procese vertinimo metu. Vertinimą atlieka terapeutas, remiantis sesijos dalyvio neverbaline ir žodine patyrimų išraiška. Taip pat vertinimą gali atlikti ir kitas suinteresuotas asmuo. Kiekvienam siekiniui įvertinti pateikiama skalė – nuo 1 (kas reikštų „visai nėra pokyčio“) iki 10 („maksimaliai įmanoma pažanga“) balų, įrodančių pažangą. Žymėjimas skaičiumi 0 reiškia, kad vertinimas nebuvo atliekamas.

Vertinant galima naudoti ir trumpesnę Outcomes Framework versiją, be pōsrites detalizuojančių siekinių, joje mažiau sudėtinių dalių, mažiau detalumo ir profesinės terminologijos. Ją galima naudoti planuojant terapinius tikslus arba kaip įsivertinimo įrankį, leidžiantį dalyviams nustatyti pažangą pagal visas pōsrites (1).

Vertinimo lentelės sandara.

Žemiau pateikiama 1 lentelė – tai į lietuvių kalbą išversta Dunphy, Lebre & Mullane (2020) sudaryta *Outcomes Framework* trumpoji versija su visomis žmogaus gerovės sritimis ir pōsritėmis, kuriose siekiama pažangos.

1 lentelė. *Outcomes Framework* struktūra

1. FIZINĖ SRITIS: stabilaus, judraus, funkcionalaus ir išraiškingo kūno link
1.1. Kūno dalys: suvokimas, aktyvinimas ir ryšys
1.2. Erdvė: kūnas erdvėje
1.3. Forma: kūno formų kūrimas
1.4. Pastanga: judėjimo kokybės

1.5. Fizinė būklė ir fizinės įtampos atpalaidavimas
2. KULTŪRINĖ SRITIS: kūrybiškos, estetiškos ir išraiškingos savasties link
2.1. Kūrybiškumas ir estetikos pojūtis
2.2. Kultūros vertinimas ir priklausymas
3. EMOCINĖ SRITIS: sveikų, reguliuojamų emocijų link
3.1. Emocijų raiška
3.2. Emocijų reguliacija
4. KOGNITYVINĖ SRITIS: aktyvaus ir tyrinėjančio proto link
4.1. Dėmesys ir iniciatyvumas
4.2. Atmintis
4.3. Vykdomosios funkcijos
5. SOCIALINĖ SRITIS: pasitenkinimą keliančių abipusių santykių link
5.1. Įkūnyta neverbali komunikacija
5.2. Socialinis abipusiškumas
5.3. Išraiškinga komunikacija
6. INTEGRACIJOS SRITIS: vientisumo, gyvybingumo ir integracijos visose srityse link
6.1. Vidinės integracijos pojūtis
6.2. Integracijos išoriniame pasaulyje pojūtis

Dunphy, Lebre ir Mullane aprašytame *Outcomes Framework* lentelės naudojimo metodinėse gairėse nurodoma: „Kiekvienai sričiai būdinga turėti specifines maksimalias galimybes, kurios skiriasi kiekvienam asmeniui individualiai ir kurioms, kaip rodo tyrimai, šokio judesio terapija gali turėti įtakos. Fizinėje srityje tai yra stabilus, judrus, funkcionalus ir išraiškingas kūnas; kultūrinėje srityje – kūrybinga, estetiška, išraiškinga savastis; emocinėje srityje – sveikos, reguliuojamos emocijos; kognityvinėje srityje – aktyvus tyrinėjantis protas; socialinėje srityje – pasitenkinimą keliantys abipusiai santykiai; integracijos srityje – tai yra vientisumo, gyvybingumo ir integracijos visose srityse pojūtis.“ (10).

Sritis lentelėje yra išdėstytos pagal jų svarbumą šokio-judesio terapijai. Kitų sričių specialistai taip pat gali naudoti šią vertinimo sistemą savo darbe – tiek dirbantys menų terapijų srityje, tiek dirbantys su judesiu ir kūnu (1). Pavyzdžiui, muzikos terapijoje svarbūs yra emocinis, socialinis,

kognityvinis, kultūrinis ir integracijos aspektai. Kineziterapeutai, ergoterapeutai daugiausiai tyrinėtų fizinę ir kognityvinę sritis. Tyrinėjant šokio meno poveikį būtų išskiriama fizinė, emocinė, socialinė, kultūrinė, integracijos sritys. Kitų sričių terapeutai jau turi tyrimais pagrįstus įrodymus dėl įrankio pritaikomumo. Šiuo metu Krīstīne Mārtinsone ir Liene Lāce iš Rygos Stradinio universiteto (Latvija) atlieka *Outcomes Framework* taikymo dailės terapijoje protokolo adaptaciją ir modifikaciją (15). 2020 m. Simea Schoenenberger iš SRH Heidelbergo (Vokietija) universiteto atliko žvalgomąjį tyrimą dėl *Outcomes Framework* pritaikymo muzikos terapijai (16) 2022 m. paskelbta Vokietijos-Portugalijos terapeutų publikacija dėl MARA instrumento pritaikymo muzikos terapijoje (17). Portugalijos Lisabonos universiteto dėstytoja, dr. Paula Lebre dalyvavo atliekant pastarąjį tyrimą, taip pat ji prisidėjo ruošiant šį magistro darbą ir atliekant Carla Sonia Godinho (Portugalija) tyrimą dėl *Outcomes Framework* vertinimo lentelės panaudojimo šokio srityje ir psichomotorinėje terapijoje (9). P. Lebre drauge su K. Dunphy yra portugaliosios MARA versijos autorės (18).

Kalbant apie fizinę sritį, kadangi „ŠJ terapijoje daugiausia dėmesio skiriama išraiškingiems judesio aspektams ir judančiojo ketinimui, naudojami ne funkcinio judėjimo rodikliai, o Labano-Bartenieff judesio sistema (LBMS), nes ji leidžia įvertinti, kodėl asmuo juda bei ką ir kaip jis judina“ (10). Todėl *Outcomes Framework* vertinimo sistemoje yra tokios specifinės sąvokos, kaip *judesio kokybė, pastanga, formavimas, kūno dalių aktyvinimas ir ryšys*, ir pan.

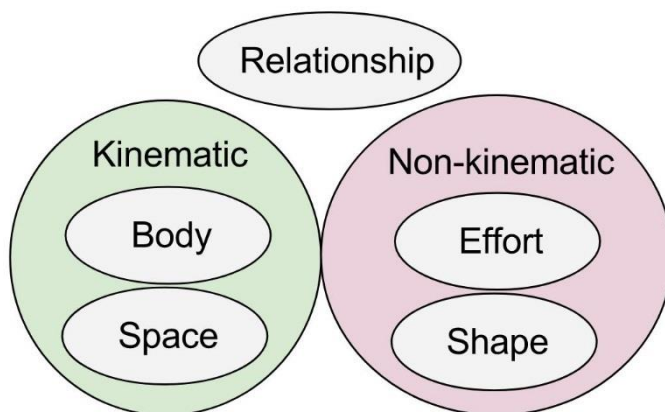
Plačiau apie likusių penkių žmogaus gerovės sričių stebėjimą ir vertinimą terapiniame procese (į ką atkreipti dėmesį, kas yra svarbu, kuo tai remiasi ir t. t.) išdėstyta šio darbo priede Nr. 1 – *Outcomes Framework for DMT* naudojimo metodikos lietuviškoje versijoje. Šis dokumentas, kuris yra MARA rezultatų sistemos naudojimo vadovas, ir kurį sukūrė jau minėtosios Kim Dunphy, Paula Lebre ir Sue Mullane, yra svarbiausias dokumentas, su kuriuo reikia susipažinti prieš pradėdant naudotis *Outcomes Framework* rezultatų lentele. Jame yra išsamiai išdėstyta visa informacija, kurią reikalinga žinoti terapeutams, tyrėjams ir/ar klientams, norint atlikti vertinimo procesą. Taip pat instrumento interneto svetainėje (Makingdancematter.com.au) yra keletas įvadinių vaizdo filmukų ir visas sąrašas mokymo programų, skirtų apmokyti įvairių sričių specialistus.

Labano-Bartenieff judesio sistema

Fizinė sritis MARA vertinimo instrumente, kaip jau minėta, yra paremta Labano-Bartenieff judesio sistema (LBMS). Ši sistema yra judesio tyrinėjimo – filosofijos, teorijos, praktikos – rezultatas, kurį sukūrė choreografas, šokėjas, šokio teoretikas Rudolfas Labanas ir jo mokinė šokėja, choreografė,

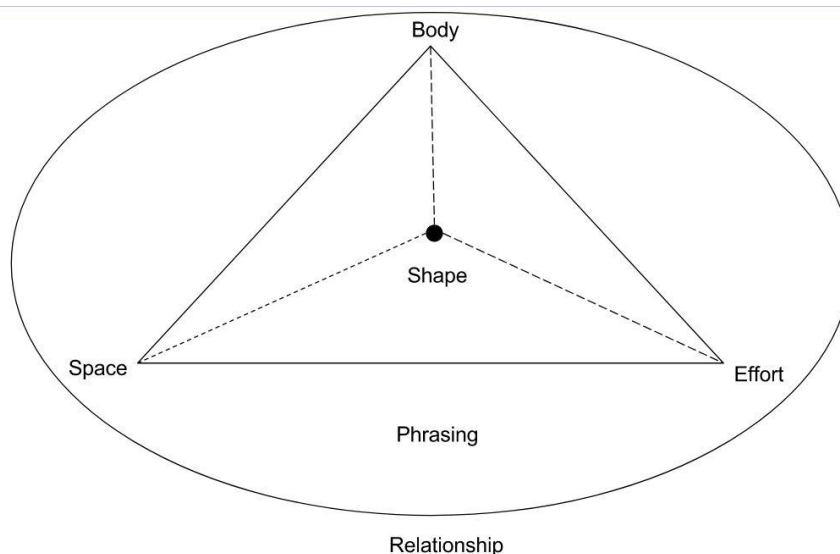
šokio teoretikė, kineziterapeutė Irmard Bartenieff maždaug praėjusio šimtmečio viduryje. Tai yra išsami sistema, naudojama norint suprasti įvairius žmogaus judėjimo modelių aspektus. LBMS metodika apima teorinę sistemą ir aiškiai apibrėžtą judėjimo apibūdinimo kalbą. Sistema naudojama žmogaus judėjimo makro ir mikro modeliams nustatyti, reprezentuoti ir interpretuoti. Kaip analizės sistema, LBMS yra unikali, nes ji identifikuoja ir koduoja tiek kokybinius, tiek kiekybinius judėjimo aspektus. Kitaip tariant, sistema atsižvelgia tiek į funkcinį, tiek į išraiškingą veiksmų turinį. Sistema taip pat gali nustatyti ir atskirti universalius visiems žmonėms būdingus judesio modelius, šablonus, nuo grupinių judesio modelių, tame tarpe kultūriškai svarbių, iki judesio modelių, identifikuojančių unikalias individo savybes (19).

Žmogaus judėjimas yra daugiasluoksnis reiškinys, apimantis judančiojo asmens ir jo aplinkos santykių aspektus, palaikomus kūno organizavimo ir subtilių dinamikos pokyčių niuansų. Kaip „sistema“, LBMS leidžia identifikuoti sudėtingos judėjimo visumos dalis. LBMS nagrinėja judesio veiksmą keliant klausimus „kas“, „kur“, „kaip ir kodėl“ juda, analizuodama judesio komponentus: kūną, pastangas, erdvę ir formą (angl. k. – *body, effort, space, shape* – BESS modelis). LBMS taip pat atkreipia dėmesį į judesio ritmą ir judesio frazę esamame kontekste. Visos dalys sistemoje yra tarpusavyje susijusios ryšiais, kurie atspindi dinamišką judesių visumą (19) (3 ir 4 paveikslai).

3 paveikslas. judesio komponentai BESS modelyje – kinematiški (kūnas, erdvė – angl. k. *body, space*), nekinematiški (pastanga, forma – angl. k. *effort, shape*) ir ryšiai tarp jų (*relationship*).

4 paveikslas. Labano judesių analizė (LMA): kūnas (*body*), erdvė (*space*), pastanga (*effort*), forma (*shape*) susiję tarpusavyje per judesio frazę (*phrasing*).

Būdas šiuos ryšius tyrinėti yra taip vadinama Labano judesių analizė (LMA) – tai metodas ir kalba apibūdinanti, vizualizuojanti, interpretuojanti ir dokumentuojanti žmogaus judėjimą (20). Ji apima išsamų žodyną ir analitinę sistemą, pagal kurią galima nustatyti judėjimo modelius ir pokyčius, siekiant suvokti veiksmo prasmę. Ji moko analizuoti judantį kūną, siekiant dinamiškesnio judesio ir komunikavimo, norint suprasti asmens judėjimo nuostatas, ištirti būdus, kaip kūnas gali kurti santykį su erdve. LMA padeda daugelyje sričių, tokių kaip scenos menas, muzika, verslas, psichologija, antropologija, anatomija, kineziologija, kineziterapija, medicinos tyrimai, animacija / CGI / robotika, ergonomika, neverbalinė komunikacija ir daugelyje kitų (21).

Judesio užrašymui ir analizei LMA metode naudojama Labanotacijos sistema – judesio žymėjimas, judesio raštas, kuri yra sukurta dar seniau, apie 1920-uosius, ir kuriam yra skirtos ir atskiros studijos (22).

Vertinimas siekiant kliento pažangos ir terapinių tikslų.

Outcomes Framework suteikia nuoseklesnį ir efektyvesnį kliento pažangos vertinimą, nei tai įmanoma popierinėse ataskaitose, kurioms reikia papildomo apdoravimo. Gaunami duomenys atspindi kliento pažangą terapiniame procese: nuo pirminio kliento ar paciento būklės įsivertinimo, užsiėmimų

plano sudarymo, iki programos vidurio, kai atliekamas tarpinis vertinimas, ir pabaigos, kai atliekamas apibendrinantis vertinimas.

Terapeutai, norėdami įvertinti kiekvieną sesiją ar visą programą, parenka terapines sritis ir tikslus. Nėra būtina atlikti vertinimo visose srityse, anaipol, terapeutas gali pasirinkti 1-2 sritis ir jas sudarančius elementus, kuriuos stebės. Pasirinktų stebėti sričių ir elementų skaičius priklauso nuo terapeuto nustatytų terapinių tikslų. Pavyzdžiui, jei terapeutas ketina dirbti tik su emocine sritimi, t. y. kiek siekiamas pokytis turi būti susijęs su emocijų raiška, jis gali pasirinkti vertinti tik emocijų raiškos pōsritėje esančius siekinius. Todėl terapeutai pasirenka sritis ir siekinius pagal terapinius tikslus, kurie bus vertinami kiekvienos sesijos ar sesijų programos metu (1).

Outcomes Framework instrumentas ir MARA programėlė remiasi ne normomis, o terapeuto klinikiu vertinimu, susijusiu su kliento (gydomo asmens) veiklos rezultatais, atsižvelgiant į jo galimybes vertinimo metu. Taigi, šio įrankio naudojimu nėra siekiama jog terapeutai sudarytų sąlygas klientams atitikti normą, bet maksimaliai padidinti kliento potencialą, atsižvelgiant į jo amžių, gebėjimų lygį, sveikatos problemas, taip pat kitus veiksnius, darančius įtaką dabartinėms aplinkybėms ir būsimam potencialui (9).

1.4. Poreikis validuoti vertinimo įrankį *Outcomes Framework* Lietuvoje

Lietuvoje jokio panašios apimties ir reikšmės ŠJT ir kitų su judesiu susijusių intervencijų vertinimo įrankio iki šiol nėra. Tai bus pirmas visas žmogaus gerovės sritis leidžiantis stebėti vertinimo įrankis, adaptuotas ir pritaikytas Lietuvai.

Taip pat svarbu yra tai, kad sistema *Outcomes Framework* ir jos rezultatai grindžiami stebimo asmens stiprybėmis ir yra orientuoti būtent į potencialą, nes „ŠJT, kaip ir kitos menų terapijos, veikia ne diagnozė ar deficitą, kaip kai kurie kiti metodai, orientuoti į patologijos gydymą, o aktyvindama pacientų gebėjimus” – tuos gebėjimus, kuriuos terapeutai vadina *galiomis* (23). Taigi, menų terapiją taikantis terapeutas „stebi, kur yra klientų augimo ir vystymosi potencialas bei vertina asmens pažangą tame augime, neakcentuodamas tų savasties aspektų, kuriuose jis yra nepakankamas, neadekvatus ar neatitinka normos” (10).

Kuo dar patrauklus yra šis įrankis – tai jo taikymo universalumas. Vertinimas, nors ir vyksta subjektyviai, nėra labiau subjektyvus, nei naudojant bet kurią kitą ŠJT vertinimo priemonę.

Instrumento naudojimo apraše pabrėžiamas terapeuto ekspertiškumas ir profesinė akis, stebint savo klientus. „Sistema buvo sukurta kaip priemonė, skirta apmokytiems ŠJT specialistams, kurie į vertinimo užduotį įtraukia savo kvalifikuotą vertinimą, eksperto akį ir žinias apie dalyvius ir (arba) dalyvių grupes. Tuo grindžiami visi vertinimo balai.” (10). Tačiau, iš kitos pusės, supaprastinta lentelė gali naudotis ir patys klientai ar jų atstovai, su terapeuto pagalba.

Atliekant neoficialius tyrimus su vertinimais pagal MARA sistemą, paaiškėjo, kad vertintojų rezultatų tarpusavio suderinamumas yra nepaprastai aukštas, net jei vertinimą atlieka dalyvį pažįstantys ir nepažįstantys žmonės, turintys skirtingą išsilavinimą (ŠJT ir ne ŠJT) (2).

2. LITERATŪROS APŽVALGA

2.1. Lietuvos patirtis šokio-judesio terapijos vertinime, kontekstas

Lietuvoje atliekamuose tyrimuose, vertinant šokio-judesio ar kitų menų terapijų intervencijų pažangą, dažniausiai yra atliekamos kokybinės studijos arba analizės, kurios padeda atskleisti individualią patirtį.

Išsamiai kokybinio tyrimo privalumus išnagrinėjusios Virginia Braun ir Victoria Clarke savo knygoje pradedantiesiems tyrėjams, apie kokybinį tyrimą apibendrintai rašo: „Jis turtingas, jaudinantis ir keliantis daug iššūkių; jį fiksuoja sudėtingumą, netvarką ir prieštarumą, būdingą tikram pasauliui, tačiau leidžia mums suprasti prasmės modelius.“ (24) Tyrėjos pabrėžia refleksyvumo ir kontekstualizavimo svarbą kokybiniuose tyrimuose – kas yra jų išskirtinumas. Taip pat apgailestauja, jog kokybiniai metodai universitetų programose dažniausiai nustumiami į šalį, kadangi prioritetizuojami kiekybiniai metodai. Braun ir Clarke užsimena, jog kokybinis tyrimas „blogiausiai atveju yra vertinamas kaip „nemoksliškas“ arba sukeliantis nerimą, nes trūksta aiškumo ir kiekybiniuose tyrimuose bei eksperimentuose esančios kontrolės, kurie dažnai buvo pristatomi kaip mokslinių tyrimų meistriškumo viršūnės.“ (24)

Tačiau kokybiniai tyrimai negali padėti atlikti kiekybinių įvertinimų bei apibendrinimų apie visą populiaciją, negali pateikti statistinių duomenų (taikomas nestatistinis generalizavimas) (25), statistinės analizės, negali būti panaudojami prognozėms atlikti ar patikrinti hipotezes. Todėl net jei yra pakartotinai atliekami kokybiniai tyrimai ir gaunami duomenys apie teigiamą menų terapijų intervencijų poveikį, gaunamos gana subjektyvios, hipotetiškos ar teoriškos išvados, sunkiai patikrinami duomenys (arba neįmanoma patikrinti). Bendrai kokybiniai tyrimuose išvadų, atradimų pritaikomumas – tam tikrais atvejais, individualus. Kiekybine paradigma grįstas tyrimas paprastai laikomas kaip žymiai svaresnis tyrimo reprezentatyvumu, validumu ir objektyvumu. Dėl to, jei yra įmanoma, šokio-judesio terapijoje yra taikomi kompleksiniai tyrimo būdai – **kokybinius tyrimo duomenis papildant kiekybiniais**.

Atlikus iki 2024 m. gegužės mėnesio užregistruotų mokslinių tyrimų ir tyrimų publikacijų paiešką Lietuvos akademinėje elektroninėje bibliotekoje su paieškos fraze „šokio judesio terapija“, buvo rasti 332 įrašai, kuriuose, atmetus besidubliuojančius darbus (pvz., magistro darbas ir straipsnis)

ir konferencijų įrašus, liko 296 atlikti originalūs tyrimai. Peržvelgus tyrimų tikslus ir metodus, paaiškėjo, kad taikant šokio-judesio terapijos intervencijas bei tiriant jų poveikį, buvo dažniausiai taikomi tokie kokybiniai tyrimo metodai, kaip refleksinė analizė, pusiau struktūruoti interviu, šokio efektyvumo analizė (su atsiliepimais raštu – gali būti naudojamos anketos, dienoraštis ir pan.), teminė analizė (teminės analizės metodu pagal Braun ir Clarke), autoetnografiniai tyrimai.

Atrinkus tuos darbus, kuriuose **kokybiniai tyrimo duomenys papildomi kiekybiniais**, buvo rasta **12 tokių tyrimų pavyzdžių** (tai apie 10-11 proc. visų tyrimų su intervencijomis):

- Samsonienė, Laimutė; Zvicevičienė, Solveiga; Lučiūnienė, Monika. Kompleksinę negalią turinčių paauglių funkcinės veiklos kaita, taikant šokamojo folkloro programą. Vilnius: Sveikatos mokslai. 2022. Taikyti tyrimo metodai: kūno analizės metodas pagal N. J. Oganessian (rus. Н.Ю. Оганесян, 2009), filmavimas, stebėjimas, kokybinė duomenų analizė. Empirinių duomenų analizė atlikta naudojantis Microsoft Office programų paketu. Tyrimas parodė „tiriamųjų emocijoms bei socialinių ryšių plėtotei ir pagerino bendrąją judesių dinamiką.“ (26)
- Salnikova, Inna. Šokio-judesio terapijos poveikis nėščiąjų psichomotorikai ir saviraiškai. 2023. Vilniaus universitetas. Kokybinis tyrimas derinamas su kiekybiniais duomenimis: kraujo spaudimo ir pulso matavimas; psichomotorinių gebėjimų, saviraiškos ir savigarbos nustatymas klausimynais. (27)
- Steikūnas, Audrius. Šokio-judesio terapijos su argentinietiško tango elementais įtaka psichinei ir fizinei pacientų, sergančių Parkinsono liga, sveikatai. 2023. Vilniaus universitetas. Tiriant argentinietiško tango poveikį pacientų, sergančių Parkinsono liga, sveikatai, prieš ir po intervencijos buvo atlikti motoriniai testai ir pildyti klausimynai, tiriantys psichoemocinę būklę. (28)
- Štrimaitytė, Dovilė. Šokio ir judesio terapijos poveikis demencija sergančių pagyvenusių žmonių pusiausvyrai ir depresijai. 2009. Lietuvos sporto universitetas. Buvo tiriama demencija sergančių pagyvenusių žmonių statinė ir dinaminė pusiausvyra, ir tiriami demencija sergančių pagyvenusių žmonių depresijos simptomai. (29)
- Milašiūtė, Rita. Skirtingų kineziterapijos programų poveikis 3–4 metų vaikų sutrikusiai motorinei raidai. 2016. Lietuvos sporto universitetas. Atlikta duomenų statistinė analizė 3–4 metų sutrikusios motorinės raidos vaikams, taikant kineziterapijos, kineziterapijos vandenyje bei šokio ir judesio terapijų užsiėmimus; atlikti vertinimai: laikysenos vertinimas pagal W. W. K.

Hoeger vizualinę laikysenos vertinimo metodiką, motorikos (GMFM-88; E judesių grupė: ėjimas, bėgimas, šokinėjimas) ir pusiausvyros vertinimas pasitelkiant modifikuotą Berg pusiausvyros skalę. (30)

- Leitonaitė, Greta. Šokio-judesio terapijos poveikis asmenims, išgyvenantiems lėtinį skausmą. 2022, Vilniaus universitetas. Lėtinį skausmą išgyvenantiems asmenims ŠJT poveikį iširti buvo pasirinktas mišrus tyrimo metodas. Kiekybinis tyrimo metodas buvo naudojamas vertinant lėtinį skausmą išgyvenančių asmenų nerimo bei depresijos požymius ir kūno pojūčių įsisažmoninimą prieš ir po dešimties šokio-judesio terapijos užsiėmimų ciklo ir nurodant terapijos poveikį, kokybinis tyrimo metodas atskleidžiant lėtinį skausmą išgyvenančių asmenų šokio-judesio terapijos patyrimą. Kiekybinei tyrimo daliai duomenys buvo renkami pasitelkiant HAD ir MAIA klausimynus, kokybinei – atliekant individualius pusiau struktūruotus interviu ir gauti duomenys analizuoti taikant indukcinės teminės analizės metodą pagal Braun ir Clarke. (31)
- Sagevičienė, Monika (2022). Šokio-judesio terapijos poveikis krūties vėžiu sergančių moterų emocinei ir fizinei sveikatai remisijos laikotarpiu. Vilniaus universitetas. Iširta moterų, esančių remisijos būklėje po krūties vėžio gydymo, psichologinė sveikata: vertinta prieš ir po intervencijos taikant HAD nerimo ir depresijos klausimyną bei PHQ-15 somatizacijos klausimyną. Tiriamųjų fizinė sveikata vertinta prieš ir po kiekvieno užsiėmimo matuojant tiriamųjų kraujospūdį ir pulsą automatiniais žastiniais kraujospūdžio ir pulso matuokliais. Stebėjimo metodu buvo renkami duomenys apie dalyvių patyrimą, tyrėjai aprašant dalyvių patirtis dienoraštyje. (32)
- Vaišnoraitė, Milda (2022). Šokio-judesio terapija motinoms, auginančioms vaikus, turinčius specialiųjų poreikių: įtaka vienišumui. Vilniaus universitetas. Įtakai vienišumui iširti buvo taikomas konvergentinis-paralelinis tyrimo dizainas, tad tyrimo metu surinkti duomenys buvo analizuojami tiek kiekybiniu, tiek kokybiniu būdu. Buvo naudojamas UCLA vienišumo skalės 3 varianto (pagal Russel, 1996) lietuviškas vertimas. Siekiant atskleisti motinų, auginančių vaikus, turinčius specialiųjų poreikių, šokio-judesio terapijos patyrimą, buvo vykdomas pusiau struktūruotas stebėjimas ir pusiau struktūruotas grupinis interviu. (33)
- Dievaitytė, Ugnė (2011). Užsiėmimų, paremtų šokio – judesio terapija, efektyvumas keičiant 18-25 m. merginų kūno vaizdą Vytauto Didžiojo universitetas. Tyrimo tikslas – įvertinti užsiėmimų, paremtų šokio-judesio terapija, efektyvumą keičiant 18-25 m. merginų kūno vaizdą.

Suformuotos dvi grupės – intervencinė ir palyginamoji. Siekiant nustatyti intervencinių užsiėmimų efektyvumą prieš intervenciją ir po jos tiriamųjų buvo prašoma užpildyti Kūno formos, Požiūrio į valgymą, užsiėmimų naudingumo vertinimo klausimynus, Teigiamų ir neigiamų emocijų, Susirūpinimo svoriu, Išvaizdos vertinimo, Pasitenkinimo kūno sritimis skalės. Taip pat, kiekvieną užsiėmimą (prieš ir po) tiriamosios pildė Teigiamų ir Neigiamų emocijų skales. (34)

- Abeciūnaitė, Aušra (2023). Vaikų, turinčių specialiųjų poreikių, psichomotorinių gebėjimų raiška, taikant šokio-judėsio terapiją Vilniaus universitetas. Buvo taikomi šie metodai: 1) stebėjimo metodas skirtas susisteminti tyrėjo pastebėjimus ir veiklos aprašymus kiekvieną sesiją. 2) N. J. Oganiecian „Kūno analizės“ metodas buvo skirtas įvertinti tiriamųjų vaikų judėsio funkcijas, elgesio grupėje modelius ir socialinį įsitraukimą. 3) Emocijų ir nuotaikų vertinimui buvo naudoti spalvoti kamuoliukai. Kiekvienam vaikui buvo duodama pasirinkti spalvotą kamuoliuką, pagal išgyvenamą emociją, esamoje situacijoje. (35)
- Beinartytė, Martyna (2022). Šokio-judėsio terapija asmenų, dirbančių IT srityje, savivertei ir saviveiksmingumui. Vilniaus universitetas. Tyrimo metodika: eksperimentinio tyrimo teorinei daliai buvo naudojamas literatūros analizės metodas. Empiriniam tyrimui buvo naudojamas kiekybinis tyrimo metodas, internetinio anketavimo būdas, sudarytas darbo autorės, remiantis savivertės (Rosenberg, 2015), bendro saviveiksmingumo (Rimm ir Jerusalem, 1999), kūno saviveiksmingumo (Fuchs ir Koch, 2014) skalėmis bei patikimumo/lūkesčių klausimynu (Deville ir Borkovec, 2000). Siekiant išanalizuoti pokytį asmenų savijautoje, internetinėje apklausos formoje buvo pateikti du atviro tipo klausimai apie tai, kaip tiriamieji jautėsi prieš ir po šokio-judėsio terapijos sesijos. (36)
- Spangelytė-Daraškevičienė, Katryna (2023). Šokio-judėsio terapija remiantis „Arts for the Blues“ modeliu suaugusiems, turintiems depresijos sutrikimą: įtaka depresiškumui ir psichologiniam atsparumui. Vilniaus universitetas. Subjektyviai vertinamo depresiškumo ir psichologinio atsparumo pokyčiams matuoti buvo naudojamos Beko depresijos aprašo (BDI-II) ir Psichologinio atsparumo skalės (RSA) lietuviškos versijos, buvo atliekami trys vertinimai, patvirtinę intervencijos poveikį. (37)

Menų terapijų intervencijos sveikatos priežiūros sistemoje yra taikomos kaip integrali reabilitacijos paslaugų dalis. Norint menų terapijų intervencijas apmokėti iš PSDF lėšų kaip

paslaugas, reikalinga pagrįsti jų veiksmingumą ir identifikuoti bei išmatuoti intervencijų poveikį, taikant ne tik kokybinius, bet ir kiekybinius metodus. MARA įrankis, leidžiantis rinkti bei išsaugoti įvairių formatų kokybinius duomenis, ir jame integruota *Outcomes Framework for Dance Movement Therapy*© kiekybinė rezultatų lentelė leidžia patogiai ir greitai identifikuoti šokio-judesio terapijos bei kitų menų terapijų intervencijų progresą visose šešiose žmogaus gerovės srityse. Įvertinus kliento būklę, galima stebėti kliento biopsichosocialinės būklės pokyčius pasirinktuose tiksluose viso terapinio proceso eigoje – nuo pirmojo diagnostinio įvertinimo, toliau taikant tarpinius vertinimus ir iki galutinio.

2.2. Publikacijų apžvalga apie MARA ir *Outcomes Framework* pasauliniame kontekste

Šioje dalyje apžvelgiama, kokie moksliniai tyrimai apie *Outcomes Framework for Dance Movement Therapy*© jau yra atlikti pasaulyje, ir kaip moksliniu požiūriu yra vertinamas šio instrumento pritaikomumas terapeutams jų darbe, planuojant terapinę programą bei vertinant klientų pažangą. Iki 2023 m. rudens terapinių tikslų įgyvendinimo šio instrumento pagalba tyrimai, paremti kartotiniuose procesuose, buvo atlikti daugiau nei 120 ŠJT terapeutų iš viso pasaulio, įskaitant Australiją, JAV, Naująją Zelandiją, Kiniją, Taivaną, Portugaliją, Olandiją, Italiją, Vokietiją ir kt. Instrumentas buvo tikrinamas tiek instrumento pritaikymu praktikoje, tiek interviu ir tikslinių fokusuotų grupių pagalba. (1)

Iš tiesų, kaip C. S. Godinho pastebėjo, šis instrumentas buvo kuriamas taip, kad juo galėtų naudotis ir kitų sričių specialistai, terapeutai, dirbantys su kūnu ir judesiu, kaip, pvz., Portugalijoje buvo taikoma psichomotorinėje reabilitacijoje. Instrumento vystymo eigoje, MARA buvo sukurta įvairiais formatais: popierine versija, Excel versija ir kaip iPad programėlė. „MARA, skirta "iPad", yra technologijų naudojimo terapinei intervencijai vertinti pradininkė. Jos kūrimas buvo grindžiamas terapeutų praktika, laikantis principo, kad ją būtų lengva naudoti ir suprasti tiek ŠJT terapeutams, tiek kitiems terapeutams ir specialistams iš kitų sričių.“(9)

Apžvalgai buvo atrinkti straipsniai, publikuoti 2010-2022 m., apimantys instrumento aprašymą bei jį pagrindžiantį išsamų modelį – naudojimosi vadovą. Taip pat įtraukiama pati pirmoji instrumento sukūrėjos Kim Dunphy ir Jenny Scott knyga „Freedom to Move“ („Laisvė judėti“) (5), kurioje autorės pateikė profesionalų požiūrį į ŠJT tyrimus dirbant su intelekto negalią turinčiais žmonėmis.

Knygoje atkreipiama dėmesį į šios specifinės visuomenės dalies teisės svarbą laisvai reikštis per išraiškos menus, pavyzdžiui, šokį. Knygoje aptariama šokio, kaip ekspresyvios terapijos, svarba. Joje taip pat kalbama apie atskirų judesio elementų stebėjimo svarbą, kadangi jie padeda užfiksuoti kliento pažangą, nustatyti terapinius tikslus, siekti šių tikslų ir pateikti visoms suinteresuotoms šalims tų rezultatų įrodymus. Suinteresuotosios šalys – tai pats klientas, jo globėjai, bendradarbiaujantys terapeutai ir atsakingos institucijos. K. Dunphy ir J. Scott knyga gali padėti terapeutams planuojant terapinius užsiėmimus per šokį ir kitas kūrybines praktikas, kurios praturtina šokio-judesio užsiėmimus. Taip pat čia minimas ir R. Labano judesio tyrinėjimų indėlis, kokią įtaką jis turėjo šokio raidai XX a. viduryje, ir kaip Europoje jis pakeitė požiūrį į šokį, „Pagrindinės šios Labano sistemos sąvokos arba principai, kurie buvo sukurti ir netgi naudojami šioje knygoje, yra šie: kūnas, pastangos (tėkmės, svorio, erdvės ir laiko) ir ryšiai.“ (9)(p. 16)

Vystant toliau šią kryptį ir ją pristatant tarptautiniuose ŠJT renginiuose, Kim Dunphy ir Sue Mullane 2010 m. po ŠJ terapeutų konferencijos išleido straipsnį, kuriame pristatomi specialiujų poreikių ir intelekto sutrikimų turintiems vaikams taikomo vertinimo įrankio metmenys. Jame naudojami įvairūs duomenų rinkimo būdai, įskaitant grupių vadovų atliekamus Labano judesio analize pagrįstus stebėjimus, taip pat grįžtamąjį ryšį iš dalyvių ir globėjų. (6). Čia pristatoma rezultatų vertinimo lentelė, paaiškinama, kaip po knygos „Freedom to Move“ toliau buvo plėtojamas judesio vertinimo instrumentas, pristatoma teorijos, mokslinių tyrimų ir praktikos patirtis. Akcentuojama, jog vertinant klientus reikia remtis holistiniu požiūriu, atsižvelgti į kitus asmens įsitraukimo aspektus, susijusius su jo kūrybine išraiška, socialine sąveika, fiziniu pasirengimu ir dalyvavimu bendruomenėje.

Toliau reikšmingas yra straipsnis, kurį parengė K. Dunphy ir S. Mullane su kolegomis iš Čikagos L. Allen, H. Bailey ir P. Justin „ŠJT vertinimo aspektai: Ką ir kaip vertinti?“ Šiame straipsnyje pristatoma informacija apie iPad programėlę, sukurtą šokio-judesio vertinimui, jos sukūrimą ir pritaikymą ŠJ terapijos programoms. Pateikiamos išvados iš tarptautinio tyrimo, vykdyto Melburne (Australija) ir Čikagoje (JAV), kurio metu programa buvo taikoma ŠJT programose su įvairiais klientais, įskaitant vaikus, turinčius intelekto sutrikimų, ir vaikus, turinčius proto negalią, o taip pat suaugusiaisiais, turinčiais psichikos sveikatos problemų. Tyrimo rezultatai atskleidė įvairius klausimus apie ŠJT proceso vertinimą. (38) Buvo pristatomas naujas žvilgsnis į pačių technologijų naudojimą, priemonę elektroniniams duomenims generuoti; buvo padaryta išvada, kad tai vertingas ir motyvuojantis instrumentas, nes atsiveria galimybės vertinti kliento pažangą naudojant šį technologinį instrumentą iPad ar kitų tipų įrenginiuose.

Sekant šiomis išvadomis ir vystant priemonę, 2016 m. išleistas straipsnis (39) iš bandomojo tyrimo naudojant MARA programėlės pirmtaką – įrankį, kuris tuo metu vadinosi „Marking the Moves“, taip pat iPad išmaniaisiais įrenginiais naudojama programėlė. Ši programa pagrįsta autorių sukurta šokio judesio vertinimo sistema (angl. *Framework for Dance Movement Assessment*), skirta šokio-judesio terapijos programoms. Straipsnyje minima, kad įrankis yra grindžiamas holistiniu požiūriu į gerovę, nurodant tokias terapines sritis kaip fizinė, kognityvinė, emocinė, tarpasmeninė ir išraiškos sritys. Jų rodikliai (elementai) buvo naudojami kliento terapinio proceso pažangai fiksuoti. (p. 18) Straipsnio išvadose teigiama, jog anot programos dalyvių, toks vertinimas yra greitas, ir veiksmingas, taip pat efektyvesnis tvarkant didelį kiekį duomenų apie klientus, siekiant įvairių individualių klientų tikslų. Straipsnyje paminėtas ir įrankyje naudojamų lentelių bei ataskaitų grafikų pavidalu privalumas, pakeičiant popierinius vertinimus, kuriuose „sunku suvokti kliento pažangą siekiant terapinių tikslų.“ (9) Tyrime skirtingos vertintojų kompetencijos nebuvo kliūtis atlikti vertinimus teisingai, tą įrodo balų atitikimas. Dažniausias rezultatas buvo vienodas arba panašus to paties kliento įvertinimas tarp skirtingų vertintojų. Tai svarbu ne tik terapeutams, bet ir švietimo pagalbos komandai, dalyvavusiai vertinimuose.

2018 m. straipsnyje Dunphy ir Hens rašo apie iPad programėlės, skirtos intelekto sutrikimų turinčių klientų terapinei pažangai vertinti ŠJT programoje, bandymą. (2) Šiame straipsnyje aptariami iššūkiai, aprašant iPad programėlės MARA (*Movement Assessment and Reporting App*), sukurtos ŠJT vertinimui, bandomąjį tyrimą.

2020 m. Hens ir Dunphy straipsnyje (40) aprašo šokio-judesio terapija grindžiamų programų, skirtų intelekto sutrikimų turintiems asmenims, planavimo, tikslų nustatymo, vertinimo ir ataskaitų teikimo procesą. Studija parašyta atsiradus poreikiui iš Australijos nacionalinės neįgalumo draudimo sistemos (NDIS) užtikrinti paslaugų tobulinimą įstaigose sutrikusio intelekto asmenims, atsižvelgiant į šių asmenų poreikius ir pageidavimus bei jų pažangos vertinimo būdus. Straipsnyje įtrauktos trys atvejo studijos. Išvadose minima, jog NDIS sukūrė naują socialinę ir politinę įtaką vertinimui, praktikai ir ŠJT finansavimui Australijoje. Nors NDIS atvėrė galimybes ŠJ terapeutams dirbti neįgaliųjų sektoriuje, ši valdymo sistema taip pat verčia šiuos specialistus nuodugniau apsvarstyti, kaip jie planuoja ir vertina savo praktiką, bei ieškoti būdų, kaip jų programos ar intervencijos gali reikšmingai paveikti praktikos dalyvių gyvenimą.

2020 metais buvo publikuoti dar du svarbūs ir jau šiame darbe paminėti šokio-judesio terapijos vertinimo įrankio MARA vystymui tyrimai:

- „MARA (Movement Assessment and Reporting App – judesio vertinimo ir ataskaitų rengimo programa) naudojimas grupiniams psichomotorinių, kūno, judesio, šokio ir psichoterapijos intervencijų tikslams nustatyti“, autorės P. Lebre, K. Dunphy ir S. Juma. (3)
- „Dalyvių savi-refleksijos ir įsivertinimo gebėjimų ugdymas šokio-judesio terapijos programoje žmonėms su protine negalia“, autorės T. Hens ir K. Dunphy. (41)

Taip pat reikšminga publikacija dėl MARA įrankio naudojimo muzikos terapijoje (42), kuri jau taip pat šiame darbe paminėta. Šis tyrimas buvo atliktas bandant atsakyti į klausimą, ar MARA programa yra tinkama kaip dokumentavimo ir vertinimo priemonė kitoms menų terapijoms, ir jame pravesta diskusija, ieškant teigiamo atsakymo į šį klausimą pagrindimo.

3. TYRIMO METODOLOGIJA

Su *Outcomes Framework* lentele ir jos naudojimo bei pokyčių vertinimo atlikimo principais buvo supažindinta pirmame skyriuje.

Trečiasis uždavinys buvo įgyvendintas atlikus fokusuotos grupės diskusiją ir ekspertinį tyrimą. Šio dviejų dalių tyrimo planas ir eiga toliau aprašomi šiame skyriuje.

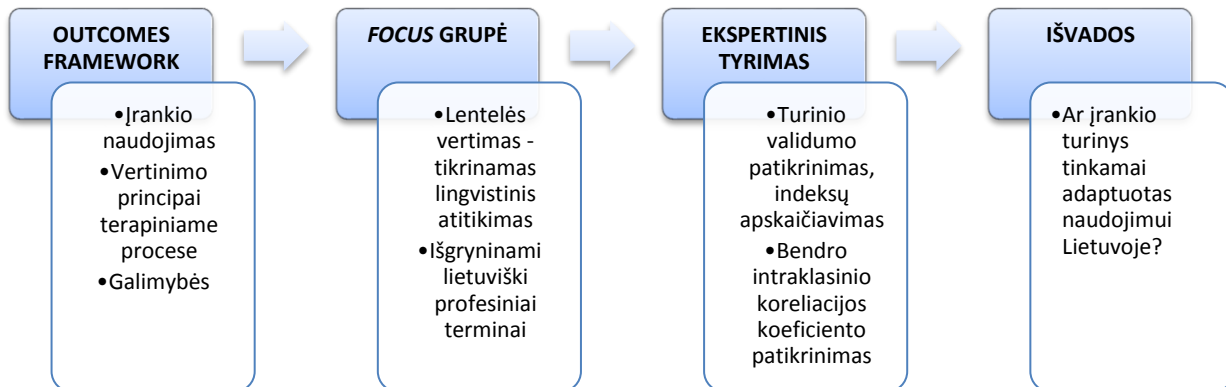
3.1. Darbo eiga įgyvendinant įrankio *Outcomes Framework for Dance Movement therapy*© vertimą bei adaptavimą Lietuvai

Suorganizavus tarptautinį nuotolinį susitikimą dėl įrankio „Outcomes Framework for Dance Movement therapy©“ pritaikymo naudoti Lietuvoje, kuriame dalyvavo šio magistro darbo autorė ir konsultantės R. Duff, dr. P. Lebre iš Lisabonos universiteto bei Heidelbergo SRH universiteto magistrantė S. Schoenenberger-Howie, buvo nuspręsta inicijuoti įrankio adaptavimo bei validavimo Lietuvoje procesą. Aptartas šio proceso eigos ir mokslinių tyrimų bei publikacijų planas.

2023 m. sausio 4 d. buvo gautas **leidimas** (angl. k. *permission letter*) išversti, adaptuoti ir modifikuoti *Outcomes Framework* instrumentą į lietuvių kalbą, kaip Indrės Šiliauskaitės magistro studijų darbas jungtinėje VU ir LMTA menų terapijų programoje. Leidimą suteikė jo autorės dr. Paula Lebre, žmogaus kinetikos ir reabilitacijos dėstytoja Lisabonos universitete (Portugalija), ir Sue Mullane, šokio-judėsio terapijos dėstytoja Melburno ir Deakino (Australija) universitetuose. Sue Mullane buvo pirmoji dr. Kim Dunphy partnerė MARA įrankio kūrimo projekte. Dr. Paula Lebre sukūrė patogią taikyti ir duomenims naudoti Excel lentelę *Outcomes Framework*, kuri iki šiol buvo ir yra tobulinama bei adaptuojama taikyti įvairiose pasaulio šalyse. Autorių pasirašytas leidimas pridėdamas prie šio darbo kaip 1 Priedas. Išvertus ir adaptavus lietuvišką instrumento versiją sutarta atlikti atgalinį vertimą į anglų kalbą ir išsiųsti dr. Paulai Lebre. Taip pat sutarta lietuvišką *Outcomes Framework For DMT* instrumentą pateikti naudotis nemokamai interneto svetainėje www.makingdancematter.com.au.

Sekančioje lentelėje pavaizduotas visas *Outcomes Framework for Dance Movement therapy*© turinio adaptavimo procesas, kuris atliktas šiame magistro darbe.

2 lentelė. *Outcomes Framework* turinio adaptavimo procesas.

Gavus leidimą adaptuoti instrumentą, buvo atliekamas jo **vertimas**: iš anglų kalbos išversta *Outcomes Framework* (Excel lentelė) ir jos naudojimo vadovas (Word dokumentas) „Outcomes Framework for Dance Movement Therapy V.80. Making Dance Matter“. Išverstas dokumentas pridamas prie šio darbo kaip 2 Priedas „Outcomes Framework for Dance Movement therapy©“.

Norint validuoti vertinimo instrumentą *Outcomes Framework*, buvo reikalinga išsiaiškinti, ar ši vertinimo priemonė yra suprantama ir tinkama naudoti ŠJT bei kitų terapinių intervencijų kontekste Lietuvoje. Tam buvo reikalinga atlikti instrumento turinio validumo ir patikimumo analizę išverstai MS Excel vertinimo lentelei.

Turint atliktą vertimą su pirmine naudojamų terminų versija, buvo atliktas kokybinis tyrimas – **fokusuota grupinė diskusija** – susitikimas dėl ŠJT diagnostinio ir poveikio vertinimo instrumento *Outcomes Framework for Dance Movement Therapy*© validavimo.

Vertinimo įrankio vertimas ir turinio validavimas buvo atliktas vienerių metų bėgyje. Kokybinis tyrimas – dvi fokusuotos grupinės diskusijos su ekspertais įvyko 2023 m. vasario ir kovo mėnesiais. Susitikimai su ekspertais vyko gyvai VU Medicinos fakultete ir kiekvienas truko po 2 val. Šio kokybinio tyrimo tikslas buvo adaptuoti išverstą *Outcome Framework* įrankį atliekant šio įrankio lingvistinį, kultūrinį ir profesinį validavimą, kad parengtas instrumentas atitiktų šokio judesio terapijos srityje naudojamą profesinę terminologiją bei kultūrinį priimtinumą jį taikyti ir kitų menų terapijos sričių praktikoje. Toliau apie *focus* grupės darbą – poskyryje 3.3.

Instrumento validavimui skirtame **ekspertų tyrime** buvo vertinama pakoreguota galutinė *Outcomes Framework* įrankio lietuviška versija. Įrankis ir jo naudojimo vadovas buvo iš anksto prieš *focus* grupės diskusiją pateikti 9-iems atrinktiems ekspertams iš ŠJT, IBMT, dramos terapijos (DT), kineziterapijos bei šokio meno sričių. Ekspertų buvo prašoma užpildyti informaciją Excel lentelės pavidalu – lentelė pridedama kaip 3 Priedas prie šio darbo – pirmiausia renkama socialinė, demografinė ir profesinė informacija apie ekspertą – lytis, amžius, kvalifikacijos apibūdinimas. Pagrindinis validavimo objektas buvo į lietuvių kalbą išversta *Outcomes Framework* lentelė, kurioje pateikti 85 vertinimo elementai – šokio-judesio terapijos siekiniai, priskiriami 17-kai pōsričių iš 6 žmogaus gerovės sričių. Sritys išskiriamos atskiromis spalvomis (kaip originaliame dokumente), o jų aprašymas bei išsamus detalizavimas pōsritėmis buvo taip pat siunčiamame Word dokumente „Outcomes Framework for DMT V. 80 _lietuviskas“ – lentelės naudojimo vadove. Toliau apie kiekybinį ekspertinį tyrimą aprašoma poskyryje 3.4.

Gavus visų ekspertų užpildytas turinio vertinimo lenteles, duomenys buvo suvedami ir tvarkomi MS Excel programoje. Duomenų analizė atlikt naudojant SPSS 23.0 programą.

3.2. Vertinimo įrankių validavimo procesas – metodologinis pagrindimas

Klausimyno turinio patikimumo patikrinimas.

Siekiant patikrinti *Outcomes Framework* lentelės klausimyno turinio validumą, šiame darbe buvo remtasi gana nauja M. S. B. Yusoff turinio validumo studija. 2019 m. straipsnyje medicinos žurnale „Education in Medicine Journal“ jis pristato „sisteminę požiūrį į turinio validumo kiekybinį įvertinimą, paremtą turinio validumo indeksu, pagrįstu įrodymais ir gerąja praktika.“ (43)

Yusoff remiasi kolegomis Haynes, Richard ir Kubany (44) ir konstatuoja jog yra penki klausimyno pagrįstumo įrodymų šaltiniai: turinys, atsakymo procesas, vidinė struktūra, ryšys su kitais kintamaisiais, ir pasekmės. Turinio validumas apibrėžiamas kaip laipsnis, kiek „vertinimo instrumento elementai yra tinkami ir atspindi tikslinį konstruktą vertinimui su tam tikru tikslu.“ (43) Instrumento elementai – tai visi aspektai, susiję su vertinimo procesu, kurie gali turėti įtakos duomenims, tai klausimyno elementai, atsakymų formatai ir instrukcijos. Konstruktas reiškia sąvokas, požymius, sritis

arba kintamuosius, kurie yra matavimo objektas. Anot Yusoff, „vertinimo priemonės tinkamumas yra susijęs su jos elementų tinkamumu tikslinėms konstrukcijoms ir vertinimo funkcijoms.“ (ten pat)

M. S. B. Yusoff pateikia 6 klausimyno turinio validavimo procedūros žingsnius:

- 1) turinio validumo formos paruošimas;
- 2) ekspertų grupės atranka;
- 3) turinio patvirtinimo atlikimas;
- 4) srities ir elementų peržiūra;
- 5) kiekvieno elemento įvertinimo pateikimas;
- 6) turinio validumo indeksų apskaičiavimas. (ten pat)

Kaip šie žingsniai buvo atlikti – aprašoma poskyriuose 3.4 ir 3.5.

Klausimyno patikimumas (angl. *reliability*) yra vertinamas kaip koreliacija tarp gautų testo rezultatų ir hipotetinių „tikrų“ rezultatų. Jos išvalgomis remiasi K. Pukėnas ((45) p. 24) ir siūlo naudotis tokiomis pagrindinėmis charakteristikomis, norint įvertinti klausimyno patikimumą:

- klausimyno skalės vidinis nuoseklumas (angl. *scale internal consistency*), kuris remiasi atskirų klausimų, sudarančių klausimyną, koreliacija (tiksliau, atsakymų į atskirus klausimyną sudarančius klausimus, koreliacija);
- klausimyno patikimumas pakartotinių tyrimų atžvilgiu (angl. *test-retest reliability*), kuris remiasi dviejų (ar daugiau) bandymų koreliacija;
- vertinimo patikimumas (angl. *inter-rater reliability*), kuris remiasi koreliacija tarp dviejų (ar daugiau) ekspertų vertinimų (cituojama pagal Pukėnas, p. 24).

M. J. Norušis (46) teigimu, klausimyno skalės vidiniam nuoseklumui įvertinti dažniausiai yra naudojamas Cronbacho alfa (Cronbach's alpha) koeficientas, kuris remiasi atskirų klausimų, sudarančių klausimyną, koreliacija ir patikrina, ar visi skalės klausimai pakankamai atspindi tiriamąjį dydį bei įgalina patikslinti reikiamų klausimų skaičių skalėje. „Jeigu atskirų klausimų dispersijų suma yra artima visos skalės dispersijai, reiškia atskiri klausimai tarpusavyje nekoreliuoja, t. y. jie neatspindi to paties dalyko.“ (cituojama pagal Pukėnas, p. 24)

Vertinga Vaitkevičiaus ir Saudargienės išvalga, jog „yra daugybė validumo patikrinimo būdų, bet nei vienas nėra visiškai pakankamas.“ (ten pat, p. 102) Tame tarpe:

- **skalės patikimumas** – tai jos vidinis vientisumas ir matavimo rezultatų stabilumas;
- **išorinis patikimumas** – tų pačių objektų pakartotinių matavimų rezultatai turi būti tie patys arba skirtis nežymiai. „Išorinį patikimumą galima patikrinti, testą atlikus du kartus tam tikrai imčiai ir apskaičiavus abiejų matavimų reikšmių koreliacijos koeficientą. Gautoji koreliacija turi būti stipri (sakykim, 0,8 ar daugiau). Tai vadinamasis dvigubo testavimo (angl. *test-retest*) metodas.” (ten pat, p. 102)
- **Vidinis patikimumas.** „Jei skalės elementai matuoja tą pačią savybę, tai jie turi būti statistiškai susiję, koreliuoti tarpusavyje. Tą koreliaciją galima įvertinti kiekybiškai. Yra įvairūs būdai tai padaryti, bet šiuo metu labiausiai įprastas yra Kronbacho alfa koeficientas. Šio koeficiento reikšmė gali didėti nuo nulio iki vieneto. Kuo arčiau vieneto, tuo daugiau skalės elementai susiję tarpusavyje, vadinasi, tuo didesnis skalės vidinis suderinamumas.” (ten pat, p. 102)

Šiame darbe apsiribota atlikti klausimyno skalių vidinio vientisumo ir vidinio patikimumo arba nuoseklumo tyrimą, apskaičiuojant IKK bei Kronbacho alfa koeficientą. Taip pat apskaičiuojami turinio validumo indeksai pagal Yusoff studiją. *Outcomes Framework* lentelės išorinį patikimumą paliekama patikrinti sekančiame instrumento validavimo žingsnyje, vienos ŠJT sesijos vertinimą atliekant dviems skirtingiems ekspertams.

3.3. Fokusuota grupinė diskusija

Lingvistinio įrankio atitikimo profesinei terminologijai ir taikymo konteksto įvertinimui buvo pasirinktas kokybinio tyrimo metodas – fokusuota grupinė diskusija. Toks būdas labai tinka surinkti ekspertų įžvalgas dėl instrumento turinio vertimo ir profesinių terminų jame vartojimo neutralioje aplinkoje. Šokio-judesio terapijos intervencijų srityje yra vartojami labai specifiniai profesiniai terminai, atėję iš anglakalbių šalių, Jungtinės Karalystės ir JAV. Šių terminų vartojimas kol kas nebuvo reglamentuotas ŠJT asociacijos ar kitų profesiją atstovaujančių organizacijų dokumentuose ar susitarimuose. Todėl turint lietuvišką *Outcomes Framework* vertinimo lentelės vertimą buvo reikalinga apsibrėžti bei susitarti, kaip šiame instrumente ir kitur ŠJT darbo praktikoje turėtų būti vartojimami iš anglų kalbos išversti specifiniai terminai, atsižvelgiant į Lietuvos socio-kultūrinį kontekstą ir bendrąją praktinę patirtį. Šiuo atveju dėka grupėje veikiančios sinergijos ir kūrybiškumo efekto buvo gaunamas

efektyvesnis rezultatas, nei galima buvo surinkti atskirai iš pavienių asmenų. Be to, *focus* grupės yra pripažintos kaip tinkamas metodas praktinio pobūdžio taikomiesiems tyrimams. (47)

Metodiškas grupės planavimas.

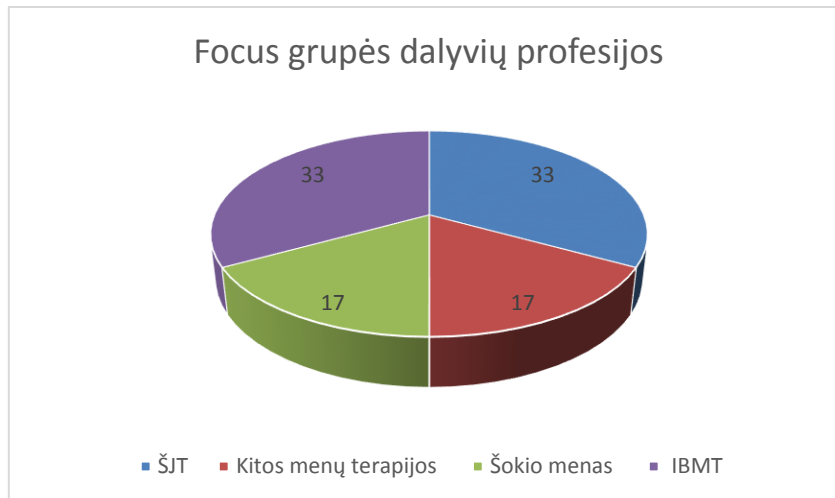
Richard A. Krueger 2000 m. knygoje aprašė, koku tikslu ir kaip gali būti organizuojamos *focus* grupės. „Fokusuotos grupės diskusija yra geras būdas suburti žmones iš panašių aplinkos ar patirties, kad aptartų konkrečią dominančią temą. Dalyvių grupei vadovauja moderatorius (arba grupės koordinadorius), kuris pristato diskusijų temas ir padeda grupei dalyvauti gyvoje ir natūralioje tarpusavio diskusijoje.“ (48)

Norint surinkti grupę validuojamo instrumento vertimo adaptavimui, buvo reikalinga pakviesti profesionalus, žinančius ŠJT arba šokio meno terminus tiek lietuvių, tiek anglų kalboje. Angliškų profesinių tekstų bei terminų išmanymas (tame tarpe – ir Labano-Bartenieff sistemos) buvo bene svarbiausias kriterijus renkant grupės dalyvius, ir tai užtikrino grupės homogeniškumą bei rezultatų kokybę. Taip pat kviečiant *focus* grupės dalyvius buvo atsižvelgiama į jų patirtį dirbant su klientais – grupės dalyviai turėjo būti dirbantys su klientais menų terapijų ar šokio srityje ne mažiau kaip ketverius metus. Privalumu buvo laikomas pedagoginis darbas arba savo profesijos atstovavimas organizacijose. Remiantis tokiais principais buvo pradžioje atrinkti 8 *focus* grupės dalyviai. Kadangi Lietuvoje šokio-judėsio terapija kaip profesija atsirado visiškai neseniai, tai surinkti tinkamus kandidatus gyvai diskusijai nebuvo paprasta.

Grupės heterogeniškumas taip pat buvo labai svarbus, todėl buvo įtraukti ne tik šokio-judėsio terapijos ekspertai, dirbantys su įvairiomis klientų grupėmis, bet ir kitų menų terapijų (dramos terapijos), šokio meno (modernaus šokio) atstovai.

Focus grupės kandidatams buvo išsiųstas elektroninis laiškas su kvietimu atvykti į susitikimą Vilniaus universiteto Medicinos fakulteto auditorijoje (kontaktai buvo žinomi iš profesinių asociacijų). Jų buvo prašoma iki susitikimo perskaityti išverstą *Outcomes Framework* lentelę ir jos naudojimo aprašą. Taip pat buvo prašoma iš anksto pasižymėti pastabas ir komentarus dėl neaiškių arba netikslių apibrėžimų, išsireiškimų, pasiruošti pasiūlyti savo variantus, kuriuos buvo planuojama aptarti ekspertų grupės susitikimo metu. Buvo sulaukta 6 teigiamų atsakymų, todėl diskusijoje dalyvavo 6 asmenys – minimali profesinę sritį atspindinti imtis. Viena iš dalyvių dalyvavo nuotoliniu būdu.

Suformuotos *focus* grupės dalyvių charakteristika: lytis – visos dalyvės buvo moterys, amžiaus vidurkis – 42 m., profesijos: 2 asm. šokio-judesio terapija, 2 asm. integruota kūno-judesio terapija, 1 asm. kitos menų terapijos (dramos terapija), 1 asm. šokio menas.

5 paveikslas. Focus grupės dalyvių profesijos.

Diskusija-pokalbis vyko pagal iš anksto parengtą planą, kuriuo remiantis vyko kiekvieno *Outcomes Framework* lentelės elemento apžvalga ir struktūruotas diskusijos pravedimas aptariant termino aiškumą, suprantamumą, tinkamumą, dviprasmiškumą. Grupę moderavo šio magistro darbo autorė, susitikime taip pat dalyvavo darbo vadovė M. Jakubauskienė ir konsultuojanti dėstytoja, šokio-judesio terapijos kurso koordinatorė R. Duff. Abi dalyvavo susitikime kaip stebėtojos.

Fokusuotos grupės susitikimui buvo numatomos dvi valandos, tačiau pavyko suspėti apžvelgti tik pusę lentelės (vidutiniškai vienam klausimui aptarti pavyko skirti po dvi su puse minutės), todėl teko susitikimą pakartoti, dar tiek pat laiko skiriant ir antrajam susitikimui.

Grupės susitikimų eiga.

Fokusuotos grupinės diskusijos metu dalyviai aptarė visas išverstos lentelės pozicijas tokiu būdu: multimedia ekrane buvo pateiktos angliškoji ir lietuviškoji *Outcomes Framework* lentelės, taip pat visiems grupės dalyviams buvo išdalintos atspausdintos išverstos lentelės, su grafa pasižymėti pastabas ar komentarus. Tokią lentelę turėjo ir moderatorė, kurioje žymėjosi visus siūlomus terminų variantus. Viena po kitos buvo perskaitomos visos lentelę sudarančios eilutės – vertinimo elementai (abiem kalbomis). Tuomet buvo klausama, ar vertimas visiems atrodo aiškus, suprantamas ir

nedviprasmiškas. Jeigu abejojama – buvo prašoma pateikti kitus galimus vertimų variantus. Grupės balsų daugumos persvara arba visuotimu pritarimu buvo išrinkti ir priimti tinkamiausi visų lentelės elementų vertimai ir sąvokos. Susitikimai buvo įrašinėjami į garso ir vaizdo laikmenas, taip pat buvo žymimasi, ar išverstas lentelės elementas buvo priimtas išsyk, ar buvo svarstomi kiti variantai, ir kuris variantas priimtas po balsavimo.

Grupės moderatorė, šio darbo autorė, susitikimui ruošėsi pagal išsamias *focus* grupės susitikimo organizavimo ir moderavimo rekomendacijas. Anot Krueger (48) (p. 103-106), grupės moderatorius turi:

- labai gerai žinoti susitikimo temą ir būti pasiruošęs atsakyti į įvairius diskusijoje iškilusius klausimus;
- laikytis diskusijos etikos ir rodyti pagarbą bei empatiją kiekvienam diskusijos dalyviui;
- suprasti susitikimo tikslą ir sumaniai naviguoti per klausimus, ties kai kuriais iš jų nusprendžiant užsilaikyti, jei to reikia kokybiškai baigčiai, šiuo atveju – kokybiškam vertimo sprendimui;
- komunikuoti aiškiai ir siekti diskusijos aiškumo;
- siekti atvirumo diskusijoje, būti savi-disciplinuotam, susilaikyti nuo grupės dalyvių nuomonės vertinimo, susilaikyti nuo asmeninškumų, nuo gynybiškumo ir būti emociškai atsisiejusiam nuo savo pasiūlyto vertimo variantų;
- pasinaudojant grupės intelektualiais ištekliais ir patirtimi, siekti geriausio vertimų varianto suradimo ir patvirtinimo.

Susitikimuose taip pat buvo aptarti *Outcomes Framework* vertinimo lentelėje vartojami Labano-Bartenieff judesio sistemos terminai lietuvių kalba, kuriuos rekomenduojama ateityje naudoti šokio-judesio terapeutams Lietuvoje. Kai kurie lentelės elementai, siekiniai, sukėlė labai daug diskusijų ir svarstymų, todėl šiuos buvo nutarta pakartotinai aptarti kitame (antrajame) susitikime po to, kai turėsime paaiškinimą iš įrankio kūrėjos – Paulos Lebre pusės. Tarp abiejų susitikimų buvo susisiepta su P. Lebre ir išsiaiškinta tikroji siekinių įvardinimo prasmė – kas turima omenyje, apie ką tai. Vėliau grupės dalyviai išdiskutavo stilistiškai sklandžiausią lietuvišką siekinio apibūdinimą. Nemažai kitų siekinių patyrė šokias tokias transformacijas, bet, kadangi P. Lebre ir kiti instrumento vystytojai laikosi nuomonės, jog lentelės elementai neišvengiamai turi praeiti transformacijas, adaptuojant juos lingvistiškai kažkuriai kalbai, *focus* grupėje tie pokyčiai buvo daromi drąsiau.

Dviejų fokusuotos grupės susitikimų metu buvo išgryninti ir balsų daugumos persvara arba visuotimu pritarimu priimti *Outcomes Framework* instrumento poveikio vertinimo lentelės elementai, kurie buvo sudėti į turinio validavimo Excel lentelę ir pateikiami ekspertų vertinimui.

Focus grupės atradimai ir daugiausiai abejonių bei diskusijų kėlę vertimo klausimai (lietuviškas vertimas – lentelėje žemiau)

Neaiškus elementas ir klausimas	Paula Lebre komentaras
<p><i>Savęs sinchronizacija: kūno dalys juda sutartinai ir ritmiškai.</i> Kas tai yra? Kūno dalys juda ritmingai pagal "vidinę tėkmę", "vidinį ritmą", ar tai chaotiški judesiai, laužyti judesiai, nesuderinti su muzika, ar dar kitaip?</p>	<p>Mano požiūriu, tai susiję su tuo, ką galime vadinti tam tikra intrapersonaline koordinacija, kurią galime stebėti tiek valinguose, tiek nevalinguose judesiuose ir (arba) veiksmuose. Tokią koordinacijos dinamiką galime stebėti atlikdami judesius, pavyzdžiui, eidami, pliaukšėdami, supdamiesi arba kai įvairios kūno dalys juda kartu - galime stebėti įvairių rūšių savaime organizuojamus ritmiškus judesius, kurie gali būti reguliarūs, chaotiški, ... Šis jūsų klausimas yra labai geras, nes vėl iškelia poreikį geriau apibūdinti, ką tai reiškia ir kaip galime pasiūlyti tai stebėti ir įvertinti asmenį</p>
<p><i>Kūno pusrutulių aktyvinimas: kairysis, dešinysis</i> Kas yra tie "pusrutuliai" – ar tai smegenų pusrutuliai (pasak ekspertų, tai yra labiausiai tikėtina versija), ar tai yra kinesferos pusrutuliai?</p>	<p>Tai kinesferos pusrutuliai (kairysis, dešinysis)</p>
<p><i>Pastangų kokybės</i> Kai kuriais atvejais esame linkę atsisakyti žodžio "pastanga", pvz., kalbant apie laiko ir svorio pastangas – lietuviškai skamba labai juokingai, jei norime pasakyti "prieiga prie staigių ir ilgalaikių laiko pastangų" (jei verčiame frazę tiesiogiai, žodis po žodžio), verčiau sakome "staigių ir ilgalaikių judesių naudojimas" – tik tada tai gali suprasti neprofesionalas ir ne Labano-Bartenio judesių sistemos mokinys. Beveik visi ekspertai sutiko, kad su pastangomis susijusius apibūdinimus reikėtų keisti į bendresnę kalbą, kad vertimas būtų aiškus ir suprantamas daugiau specialistų, Radikaliai išmetus žodį "pastangos", siekinys tampa daug suprantamesnis. Tai buvo daroma su erdvės, laiko, srauto pastangomis, pastangų deriniais ir formuluotėmis. Tik svorio</p>	<p>Tai įdomus komentaras – tas pats atsitinka ir Portugalijoje, ne specialistai taip pat nesupranta pastangos sąvokos – taigi, kadangi lietuviai ekspertai patvirtino, kad darbas nėra kultūriškai reprezentatyvus, ir kadangi visi sutiko, kad būtų galima naudoti suprantamesnę formuluotę, galite atlikti šį pakeitimą pamirškite, kad proceso pabaigoje atgaliniame vertime į anglų kalbą taip pat bus aprašyti visi pakeitimai, kad įsitikintumėte, jog, nors pavadinimas buvo pakeistas, vertiname tą patį motorinį / judesio aspektą.</p>

<p>pastanga lietuviškai suprantama. Ką manote apie šį radikalų vertimą?</p>	
<p>Gyvybingumas ir gyvastingumas (angl. k. - vitality and aliveness) – lietuvių kalboje abu terminai turi visiškai tą patį žodį, todėl verčiant šį integracijos srities pavadinimą šiek tiek pasimetėme. Taigi integracijos srities rezultatuose palikome tik "pilnatvė ir gyvybingumas" – kad nekartotume to paties žodžio du kartus. O kaip Jūs paaiškintumėte šių dviejų terminų skirtumus?</p>	<p>Tai gali būti įdomi išvada ir kaip rekomendacija mūsų būsimiems aprašo atnaujinimams. Tuo tarpu keletas papildomų minčių apie gyvybingumo ir gyvybingumo sąvokas.</p> <p>"dinamiškas reiškinys, susijęs tiek su psichiniais, tiek su fiziniais funkcionavimo aspektais, todėl apibūdina asmenį, kuris yra gyvybingas kaip energingas, jaučiasi gyvas ir visapusiškai funkcionuojantis" (Ryan ir Bernstein, 2004, p. 274).</p> <p>"teigiamas jausmas, pasižymintis subjektyvia energijos turėjimo (Nix, Ryan, Manly ir Deci, 1999), gyvybės pojūčio (Christianson, Spreitzer, Sutcliffe ir Grant, 2005; Spreitzer ir kt., 2005) ir visiško funkcionavimo patirtimi" (Ryan ir Bernstein, 2004).</p> <p>"afektinė patirtis (Ryan & Frederick, 1997), apibūdinama kaip teigiamas energetinis susijaudinimas (Thayer, 1989), energingumas (Ryan & Bernstein, 2004) ir polėkis (Miller & Stiver, 1997), požiūris į gyvenimą su jauduliu, energija, entuziazmu ir veržlumu, nesiimant veiksmų tik pusėtinai ar nenuoširdžiai, išgyvenant gyvenimą kaip nuotyki, jaučiantis gyvam ir suaktyvėjusiam."</p> <p>fizine ir psichine prasme gyvybingumas reiškia gyvasties jausmą.</p>
<p><i>Erdvinės trajektorijos: gebėjimas kurti aktyvią ir trimatę kūno sąveiką su aplinkos tūriu</i></p> <p>"Carving" – nė vienas iš mūsų, dalyvavusių <i>focus</i> grupėje, anksčiau negirdėjo šio termino LBMS, tačiau vertimas į portugalų kalbą buvo labai naudingas, ir aš sužinojau, kad kalbama apie "erdvės formavimą" arba, galbūt, – trajektorijų kūrimą erdvėje: gebėjimą kurti aktyvią ir trimatę sąveiką su aplinkos tūriu. Ar tai teisinga?</p>	<p>TAIP VISIŠKAI TEISINGAI. Tai taip pat nėra lengva apibūdinti – todėl jūsų komentarai taip pat labai naudingi.</p>

Originali diskusija el. paštu

<p>Neaiškus elementas ir klausimas</p>	<p>Paula Lebre komentaras</p>
<p>The hemisphere, activation of the body hemispheres – what about these 'hemispheres' are - are they <i>the brain hemispheres</i> (according to the</p>	<p>The kinaesphere hemispheres (left right)</p>

<p>experts, it is the most probable version), or are they <i>the kinaesphere hemispheres</i>?</p>	
<p>The qualities of effort – we tend to refuse using of the word effort in some cases, e.g. speaking about time and weight efforts – in lithuanian, it sounds super-ridiculous, if you want to say "access to Sudden –Sustained Time Efforts" (if translating the phrase directly, word by word), rather we say "the use of sudden and sustained movements" – only then it can be understood by a non-professional and Laban-Bartenieff movement system trainee. The experts nearly all agreed that this should be changed to a more general language, to keep the translation clear and understandable by more specialists, When you radially throw out the word "effort", the objective becomes much more understandable. This was done with the space, time, flow efforts, the combination and phrasing of the efforts. Only the weight effort is understandable in lithuanian. What do You think about this radical translation?</p>	<p>This is an interesting comment – the same happens in Portugal since also the non specialists also do not understand the concept of effort – so since you have the Lithuanian experts reinforcing that the work is not culturally representative and since all agreed the a more understandable wording could be used you can go with this change – Remember that in the end of the process a back translation into English will also describe all the changes just to make sure that although the name was changed we are assessing the same motor/movement aspect</p>
<p>Vitality and aliveness – in Lithuanian we have absolutely the same word for both terms, and we were a bit lost in translating this integration domain naming. So we left only "wholeness and vitality" in integration domain outcomes – so as not to repeat the same word twice. And how would You explain the differences between those two terms?</p>	<p>This may be an interesting conclusion also as a recommendation for our future updates on the description. Meanwhile some additional ideas about the concepts of vitality and aliveness: „a dynamic phenomenon, pertinent to both mental and physical aspects of functioning and thus refers to a person who is vital as energetic, feeling alive, and fully functioning” (Ryan & Bernstein, 2004, p. 274) „positive feeling marked by the subjective experience of having energy (Nix, Ryan, Manly, & Deci, 1999), feeling alive, (Christianson, Spreitzer, Sutcliffe, & Grant, 2005; Spreitzer et al., 2005) and being fully functioning“ (Ryan & Bernstein, 2004). „an affective experience (Ryan & Frederick, 1997), described as positive energetic arousal (Thayer, 1989), vigor (Ryan & Bernstein, 2004), and zest (Miller & Stiver, 1997), approaching life with excitement, energy, enthusiasm, and vigor and not doing things halfway or halfheartedly, living life as an adventure, feeling alive, and activated.“</p>

	the physical and mental sense, vitality refers to a feeling of aliveness.
Carving – none of us in the focus group heard this term in LBMS before, but the portuguese translation was very helpful, and I discovered, that it is about the 'space formation' or, maybe, - making the trajectories in space: ability to create active and three-dimensional interaction with the volume of the environment. Is this correct?	YES TOTALLY CORRECT (This is also not an easy one to describe) – so your comments are also quite helpful

3.4. *Outcomes Framework* įrankio turinio validavimas ekspertinio tyrimo metodo pagalba

Ekspertinio tyrimo organizavimas.

Outcomes Framework instrumento poveikio vertinimo lentelės elementai, patvirtinti *focus* grupėje, buvo sudėti į turinio validavimo Excel lentelę ir pateikiami ekspertų vertinimui. **Atliktas ekspertinis tyrimas:** atrinkti šokio-judesio terapijos profesijos populiaciją atstovaujantys ekspertai (konsultuojančios dr. Paulos Lebre rekomenduota imtis buvo minimum 6 ekspertai) ir kiti papildomi giminingos srities terapeutai, kurie užtikrintų tyrimo heterogeniškumą.

Parentant ekspertus buvo iškelti šie reikalavimai: 1) magistro laipsnis ir/arba ne mažiau kaip 4 metų darbo patirtis dirbant vienoje iš šių sričių: šokio-judesio terapija, integruota kūno judesio terapija, kita ekspresyvi menų terapija (dramos arba muzikos), kineziterapija, ergoterapija, meninis šokis, ugdymas šokiu; 2) pedagoginio darbo patirtis ar patirtis mokymų srityje; 3) privalumas – nario statusas Lietuvos šokio-judesio terapijos asociacijoje arba atstovavimas kitą profesinę organizaciją.

Buvo reikalinga pakviesti ne tik šokio-judesio terapijos profesionalus, bet ir kitų menų terapijų atstovus kadangi instrumento atskiros dalys tinkamos naudoti ir kitų menų terapijų tyrimuose. Taip pat buvo nuspręsta, jog tyrimui reikalinga turėti bent vieną atstovą iš reabilitacijos srities – kineziterapeutą ar ergoterapeutą – ir šokio meno atstovą, kadangi choreografai ir šokio meno tyrėjai šį instrumentą taip pat gali pritaikyti savo profesinės praktikos ir tyrimų atlikimo tikslams.

Asmeninius duomenis ekspertams reikėjo užpildyti siunčiamo Excel dokumento pirmame puslapyje, o antrasis puslapis buvo instrumento vertimo turinio vertinimas.

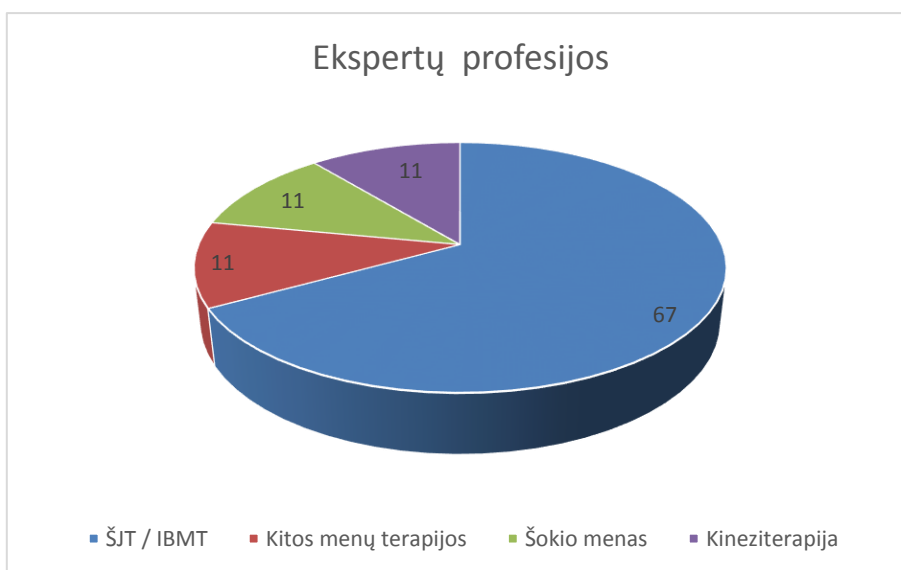
Asmeninius duomenis sudarė:

- vardas ir pavardė,

- amžius,
- profesinė veikla,
- kvalifikacija,
- kuriose srityse ekspertas, jo manymu, veikia arba veikė (informaciją apie eksperto kvalifikaciją ir susietumą su tyrimu papildantys duomenys)

Ekspertai pateikė savo kiekybinius vertinimus pagal *Outcome Framework* poveikių vertinimo klausimyną – kiekvienas elementas (siekinys) iš 85 buvo įvertintas pagal 4 kriterijus. Ekspertų buvo prašoma įvertinti lentelėje išvardintus siekinius pagal SVARBUMO (angl. *relevance*), AIŠKUMO (angl. *clarity*), PAPERASTUMO (angl. *simplicity*) IR DVIPRASMIŠKUMO (angl. *ambiguousness*) kriterijus.

Kiekybiniame tyrime dalyvavo 9 ekspertai. Visos tyrime dalyvavusios ekspertės yra moterys, kurių amžiaus vidurkis yra 44.6 metai, SN=7.9 metai. Ekspertų profesinė patirtis yra pateikta 1 paveiksle. Ekspertų kvalifikacija atspindi atitinkamai – šokio-judėsio terapija (ŠJT), integruota kūno judėsio terapija (IBMT), kita menų terapija, šokio menas bei kineziterapija (6 paveikslas). ŠJT ir IBMT kvalifikacijos buvo sudėtos į vieną kategoriją, kadangi instrumento turinio vertinimo ir profesinių terminų naudojimo prasme jos yra tapačios. Kitas menų terapijas atstovavo dramos terapeutė – dramos terapija, kaip ir ŠJT, daugiausiai intervencijose naudoja judesį, veiksmą, kūno ekspresiją.

6 paveikslas. *Outcomes Framework* vertinimo sistemos validavimą atlikusių ekspertų profesijos, proc.

Adaptuoto turinio vertinimas.

Vertinant siekinių SVARBUMĄ, buvo prašoma turėti omenyje elemento aktualumą terapinio proceso vertinimui Lietuvoje – kaip būtent šis siekinio stebėjimas (pvz., fizinės srities pastangos pōsritės siekinio nr. 1.4.3. *Laikas: gebėjimas naudoti staigų ir ištęstą judesį*) yra svarbus vertinant šokio-judesio terapijos poveikį asmens gerovei ir sveikatai. Taigi, vertinamas kiekvieno punkto – šokio-judesio terapijos siekinio – svarbumas, reikalingumas ŠJT arba kitos su kūnu ir judesiu susijusios terapijos kontekste Lietuvoje.

Atliekant vertinimą pagal AIŠKUMO kriterijų, ekspertų buvo prašoma atsižvelgti, kiek aiški yra siekinio lietuviška formuluotė, kiek aišku, kokį aspektą ji apibūdina. Taip pat svarbu subjektyvus aiškumo supratimas, o jei turima kažkokių pastebėjimų – juos būtinai reikėjo paminėti pastabose paskutinėje lentelės grafoje kairėje.

Atliekant punktų vertinimą pagal PAPERASTUMO kriterijų, buvo prašoma remtis savo nuomone, kiek paprasta būtų vertinti terapiniame procese šį rodiklį, pagal būtent tokį lietuvišką vertimą. Paprastumo kriterijus gali būti panašus į aiškumo kriterijų, gali jį papildyti.

DVIPRASMIŠKUMO kriterijus – atvirksčias pirmiesiems trims, nes reikėjo įvertinti, kiek siekinio įvardijime esama dviprasmiškumo ar daugiareikšmiškumo. Ar jis turi pakankamai aiškia, vienintelę prasmę? Ar naudojantis *Outcomes Framework* lentelė gali būti dvejonų dėl prasmės lietuviškame vertime?

Adaptuotas vertimo turinys (kiekvienas elementas) pagal šiuos keturis kriterijus buvo vertinamas 4 balų Likerto skale, kur 1 balas apibendrintai reišė, jog ekspertas labiausiai nepritaria, 2 balai – nepritaria, 3 balai – pritaria, o 4 balai – ekspertas labiausiai pritaria, sutinka. Siekinių (elementų) vertinimo pavyzdys pateikiamas 3 lentelėje.

3 lentelė. Turinio validumo vertinimas.

Elementas (siekinys)		SVARBUMAS 1- 4 1 Nesvarbu 2 Nelabai svarbu 3 Svarbu 4 Labai svarbu	AIŠKUMAS 1-4 1 Visiškai neaišku 2 Nelabai aišku 3 Šiek tiek aišku 4 Labai aišku	PAPERASTUMAS 1-4 1 Nėra paprasta 2 Labiau nepaprasta 3 Paprasta 4 Labai paprasta	DVIPRASMIŠKUMAS 1-4 1 Labai abejotina reikšmė 2 Abejonių kelianti reikšmė 3 Aiški reikšmė 4 Labai aiški reikšmė	PASTABOS / KOMENTARAI
1.1.1.	Kvėpavimo pagalba atliekant judesį	4,0	3,0	3,0	4,0	

Ekspertams siunčiant Excel lentelę vertinimui, taip pat buvo pridėtas *Outcomes Framework* įrankio naudojimo dokumentas, kuriame išaiškintos su kiekvienu vertinamu elementu, jo pōsrite ir sritimi susijusios platesnės apibrėžtys. Užpildytas vertinimo lenteles ekspertai siuntė elektroniniu paštu.

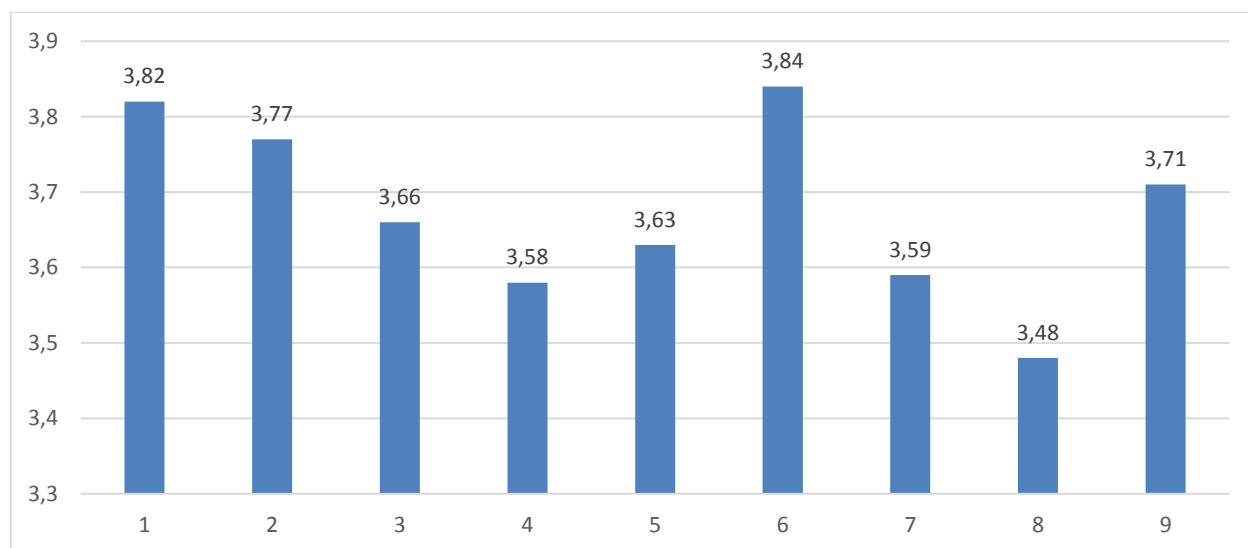
Toliau buvo tikrinama, ar padarius vertimą ir socio-kultūrinį adaptavimą, išliko šių lentelės elementų koreliacija. Koreliacija reiškia teiginių (klausimų tarpusavio susietumą – jie turi būti tarpusavyje derantys ir susiję).

3.5. Ekspertinio tyrimo duomenų analizė

Surinkus visų ekspertiniame tyrime dalyvavusių ekspertų užpildytas kiekybinio vertinimo lenteles su *Outcomes Framework* instrumento vertinimais, duomenys buvo analizuojami SPSS 23.0 programa.

Pirmiausia buvo suskaičiuoti ekspertų vertinimo vidurkiai. Jie yra pateikti 7 paveiksle.

Šie vidurkiai parodo, jog ekspertų vertinimu **bendrai visa *Outcomes Framework* lentelės elementai** yra adaptuoti labai tinkamai, jie yra labai aktualūs, labai aiškūs, jų reikšmė yra labai paprasta ir labai nedviprasmiška arba tai yra aktualu, aišku, paprasta naudoti ir aiški prasmė bei reikšmė.

7 paveikslas. *Outcomes Framework* vertinimo tyrimo ekspertų vidurkiai.

***Outcomes Framework* turinio validumo indeksai.**

Šiame tyrime buvo remtasi instrumento turinio validavimo indeksų sistema, kurią sukonstravo mokslininkas Yusoff (43), nurodantis, kad turinio validumui vertinti gali būti naudojami trys indeksai: (1) Elemento lygmens turinio validumo indeksas, (2) Skalės lygmens turinio validumo indeksas ir (3) Skalės turinio validumo indeksas, pagrįstas visuotinio sutarimo metodu. Turinio validumą atspindintis indeksas, kai jį vertina 9 ekspertai, turi būti ne mažesnis nei 0,78.

Vertinant *Outcomes Framework* instrumento turinio validumą, yra skaičiuojamas Elemento lygmens turinio validumo indeksas, ETVI (angl. k. – ICV-I, *item-level content validity index*). Šis indeksas apskaičiuojamas vertinant turinio validavimo ekspertų vertinimų (atsakymų) sutapimo dalį, t. y. kuriuos elementus (klausimus) ekspertai įvertino 3 ir/ar 4 balais ir ekspertų vertinimai kiekvienam elementui sutapo. Sutapusių elementų skaičius yra padalinamas iš bendro elementų (klausimų/teiginių) skaičiaus. Bendras elementų skaičius yra 85. Bendras ETVI indeksas apskaičiuotas įvertinus visų devynių ekspertų 3-4 balais įvertintų klausimų skaičių padalinus iš bendro teiginių skaičiaus, kurį vertino visi tyrime dalyvavę ekspertai. ETVI indeksas yra 0.92. Šis ETVI indeksas atspindi labai gerą instrumentą sudarančių elementų (klausimų) turinio validumą.

Skalės lygmens turinio validumo indeksas pagal vidurkį, S-TVI-V (angl. k. – S-CVI/Ave, *scale-level content validity index*) yra skaičiuojamas vertinant visų skalių vidurkį. Indeksas skaičiuojamas sudedant visų ekspertų ETVI ir padalinant iš ekspertų skaičiaus. Mūsų tyrimo atveju S-TVI-V indeksas yra 0,75.

Skalės turinio validumo indeksas, pagrįstas visuotinio sutarimo metodu, S-TVI-VS (angl. k. – S-CVI/UA – *scale-level content validity index based on the universal agreement method*). Tai indeksas, kuris skaičiuojamas susumuojant visus 3-4 balais ekspertų atsakytus klausimus ir padalinant iš bendro suminio klausimų skaičiaus. Visuotinis sutarimas yra 1, kai elementą pasiekia 100 proc. ekspertų, kurie jį įvertino 3 arba 4 balais. S-TVI-VS indeksas mūsų tyrimo atveju yra 0.75.

Tyrime dalyvavusių ekspertų ETVI, S-TVI-V ir S-TVI-VS indeksai pateikti lentelėje žemiau.

Visi tyrimo duomenys pateikiami šio darbo 4 Priede.

4 lentelė. Gautos indeksų reikšmės.

Indeksas	Ekspertas_1	Ekspertas_2	Ekspertas_3	Ekspertas_4	Ekspertas_5	Ekspertas_6	Ekspertas_7	Ekspertas_8	Ekspertas_9
ETVI (angl. - ICV-I) 0.92	0.97	0.96	0.90	0.92	0.90	0.79	0.95	0.92	0.94
S-TVI-V (angl. S-CVI/Ave) 0.75	0,75								
S-TVI-VS (angl. S-CVI/UA) 0.75	0.75								

Outcomes Framework lentelės skalių intraklasinis koreliacijos koeficientas.

Šokio-judėsio terapijos poveikio lentelės *Outcomes Framework* elementų vertinimo kategorijų (svarbumas, aiškumas, paprastumas, dviprasmiškumas) bendras intraklasinis koreliacijos koeficientas (IKK) yra labai aukštas ir pakankamas – 0,93, 95% PI (0,84-0,98), $p=0.0001$. IKK reikšmės atskirose srityse yra kiek mažesnės, tačiau yra pakankamos. Intraklasinio koreliacijos koeficiento reikšmių vertinimas yra toks: mažesnis nei 0,5 koeficientas reiškia, kad teiginių (klausimų) tarpusavio sąsaja yra nedidelė ir patikimumas yra prastas, reikšmės nuo 0,5 iki 0,75 – laikomos vidutinėmis, t. y. teiginius sudarančios skalės patikimumas yra vidutinis, Pagal 2016 metų Koo, T. K., & Li, M. Y. studiją „Patikimumo tyrimams skirtų intraklasinės koreliacijos koeficientų parinkimo ir pateikimo gairės“ (49) IKK reikšmės nuo 0,75 iki 0,9 – geros, t. y. skalės patikimumas yra geras, o IKK didesnės nei 0,9 – puikios, t. y. skalės patikimumas yra puikus. Kiekvieną kategoriją sudarančių skalių IKK ir koeficientų 95% PI bei p reikšmės yra pateikiamos 6 lentelėje.

6 Lentelė. *Outcomes Framework* lentelės skalių intraklasinis koreliacijos koeficientas ir jo 95 proc. pasikliautiniai intervalai (PI).

Kategorijos	Intraklasinis koreliacijos koeficientas	95% PI	P reikšmė
Bendras viso <i>Outcomes Framework</i> instrumento vertinimas	0.93	0.84 – 0.98	$p=0.0001$
Svarbumas	0.85	0.67 – 0.96	$p=0.0001$
Aiškumas	0.71	0.41 – 0.91	$p=0.0001$
Paprastumas	0.88	0.76 – 0.96	$p=0.0001$
Dviprasmiškumas	0.75	0.50 – 0.93	$p=0.0001$

Outcomes Framework įrankio skalių vidinio suderinamumo vertinimas.

Klausimų vidinę darną, t. y. kaip klausimai yra susiję tarpusavyje kaip klausimų grupė (skalė), atspindi Kronbacho alfos koeficientas. Kronbacho alfos koeficiento reikšmės vertinant *Outcomes Framework* instrumento sritis yra pateiktos 4 lentelėje žemiau. Kronbacho alfa koeficientas buvo apskaičiuotas SPSS programa, bendra reikšmė - 0.93 – labai gera.

7 lentelė. Kronbacho alfos koeficiento reikšmės vertinant *Outcomes Framework* instrumento sritis.

Vertinimas	Kronbacho alfos koeficiento reikšmė
Bendras visos <i>Outcomes Framework</i> lentelės vertinimas	0.93
Svarbumas	0.87
Aiškumas	0.76
Paprastumas	0.90
Dviprasmiškumas	0.80

Koks mažiausiai turi būti Kronbacho alfa koeficientas, kad skalė būtų tinkama? Literatūroje pateikiamos rekomendacijos skiriasi. Vaitkevičius ir Saudargienė atsakant į jį siūlo atsižvelgti į skalės taikymo tikslus, sudėtį, planuojamas jos taikymo aplinkybes, kitas skales, naudojamas panašiams matavimams, ir kt. Jie teigia, kad dažniausiai minima mažiausia reikalaujama skalės Kronbacho alfos reikšmė yra 0,7, tačiau šios rekomendacijos bei kitų nereikėtų suabsoliutinti. (42, p. 102) „Jei skalė naudojama individualiai diagnostikai, pavyzdžiui, medicinoje, priimant į darbą ir pan., reikalavimai jos patikimumui žymiai aukštesni: Kronbacho alfa turėtų būti bent jau 0,8, gal net 0,85. Naudojant skalę tik statistinei analizei, pavyzdžiui, respondentų grupėms palyginti ar koreliacijoms apskaičiuoti, Kronbacho alfa gali būti gerokai mažesnis už 0,7, bet pageidautina, kad jis būtų bent jau 0,5.“ (ten pat)

Tyrimo trūkumai ir privalumai.

Atliekant tyrimo analizę ir visus indeksų skaičiavimus, paaiškėjo, kad kiekvienas eksperto vertinimas, apimantis 1-2 balus, buvo gana reikšmingas galutiniam adaptuoto instrumento turinio validavimui. Tačiau tokius įverčius skyrė net labai profesionalūs terapeutai, pripažįstantys, kad tokio instrumento tikrai reikia Lietuvai. Iš tiesų, vėliau pasikalbėjus paaiškėjo, jog dažnai vertinimas atspindėjo vidines abejones, ar jie teisingai supranta, ką būtent reikia stebėti, vertinant tam tikrus atskirus siekinius (lentelės elementus). Taigi, nežinia ir sunkumai vertinti atsirasdavo ne dėl lingvistinių niuansų, o tuomet, kai, pvz., fizinėje srityje dėl Labano-Bartenieff judesių sistemos žinių ir įgūdžių ją

naudoti trūkumo, terapeutas „strigdavo“ abejonėse, ką ir kaip jam reikia vertinti. Tačiau reikia turėti omenyje, kad šią sistemą daugiau ar mažiau žinojo visi ŠJT ir IMBT ekspertai, dalyvavę tyrime. Vadinasi, ateityje Lietuvoje būtų labai naudingi mokymai, susijusę su LBMS sistema ir *Outcomes Framework* šokio-judesio terapijai instrumento naudojimu.

Dėl minėtos priežasties kiekybinio ekspertinio tyrimo rezultatai galimai yra šiek tiek prastesni, nei jie būtų, jei ekspertai Labano-Bartenieff judesio sistemą naudotų savo praktikoje dažniau (arba apskritai naudotų). Bet kadangi siekiama MARA ir *Outcomes Framework* įrankį pradėti taikyti kuo platesniam terapeutų ir jų klientų ratui, instrumente naudojamos kalbos paprastumas yra tikrai svarbus faktorius.

Nepaisant to, kas buvo paminėta, gauti rezultatai atspindi, kad *Outcomes Framework* įrankio vertimas ir socio-kultūrinis adaptavimas atliktas tinkamai, ir tai yra patikimas įrankis naudoti vertinant šokio-judesio terapijos ar kitų giminingų terapijų poveikį.

IŠVADOS

1. *Outcome Framework* įrankis buvo pristatytas 2020 metais ir yra skirtas vertinti šokio-judesio terapijos intervencijų poveikį. Instrumento pagrindinės kūrėjos K. Dunphy, P. Lebre ir S. Mullane. Instrumentas gali būti naudojamas ne tik šokio-judesio terapijoje, bet ir kitose menų terapijų srityse. Poveikių vertinimas atliekamas 6 srityse (fizinėje, emocinėje, socialinėje, kultūrinėje, kognityvinėje ir integracijos) pagal 85 elementus.
2. *Outcome Framework* įrankis yra išverstas iš anglų kalbos į lietuvių kalbą (išverstas *Outcome Framework* įrankis pateikiamas priede).
3. Išverstas *Outcome Framework* įrankis buvo adaptuotas pagal šokio judesio terapijos profesinę terminologiją ir socialinį bei kultūrinį šio instrumento taikymo kontekstą Lietuvoje. *Outcome Framework* įrankio turinio validumą atspindi apskaičiuoti kiekybiniai kriterijai: ETVI indeksas, kuris yra 0,92; S-TVI-V indeksas, kuris yra lygus 0.75 bei S-TVI-VS indeksas, kuri yra 0.75. Bendras viso *Outcome Framework* įrankio intraklasinis koreliacijos koeficientas (IKK) yra labai aukštas ir pakankamas – 0,93, 95% PI (0,84-0,98), $p=0.0001$. IKK reikšmės atskirose srityse yra kiek mažesnės, tačiau vis tiek pakankamos. Kronbacho alfa koeficientas visam instrumentui yra 0,93 ir taip pat yra aukštas ir pakankamas.

Aukšti turinio validumo kiekybiniai parametrai patvirtina, kad *Outcomes Framework for Dance Movement Therapy*© instrumentas yra tinkamai validuotas, instrumentas yra patikimas bei tinkamas naudoti vertinant šokio-judesio terapijos bei kitų menų terapijų, kūno bei judesio sričių praktikoje Lietuvoje vertinant kliento/paciento būklės ir veiklos pokyčius. Išverstas ir validuotas diagnostinis ir poveikio vertinimo įrankis lietuvių kalba bus prieinamas atsisiųsti ir naudoti nemokamai tarptautinėje šokio-judesio terapijos ekspertų sukurtoje informacinėje platformoje Making Dance Matter: <https://www.makingdancematter.com.au>

REKOMENDACIJOS

1. Tolesniam *Outcomes Framework for Dance Movement Therapy*© instrumento ir MARA programėlės validavimo procesui tęsti rekomenduojama atlikti įrankio patikimumo tarp stebėtojų tyrimą. Tokius tyrimus atlieka įrankio vystytojų komandos Europoje ir Australijos-Azijos regione bei tyrėjai kitose pasaulio šalyse.
Šiuos ir kitus su MARA instrumento validavimu susijusius tyrimus atlikti rekomenduoja įrankio vystytojai interneto svetainėje Makingdancematter.com.au, juos jau atliko kolegos iš Portugalijos ir Vokietijos, siekiant portugališkosios ir vokiškosios instrumento versijos validumo. Taigi, galime taip pat pasekti jų pavyzdžiu, tęsiant *Outcomes Framework* vertinimo lentelės bei MARA programėlės plėtrą Lietuvoje.
2. Rekomenduojama ateityje Lietuvoje praversti mokymus, susijusius su *Outcomes Framework* įrankio naudojimu, kadangi kai kurių siekinių vertinimas, ypač fizinės sritys, buvo sudėtingesnis. Tai padėtų lengviau, sklandžiau atlikti klientų progreso vertinimus tiek praktikoje, tiek mokslinių tyrimų tikslais. Taip pat mokymai padėtų terapeutams nusistatyti terapinius tikslus, naudojant instrumentą ir atlikti terapinės programos korekcijas sesijų eigoje. Trumpesnės *Outcomes Framework* lentelės versija galėtų pasitarnauti pačių klientų progreso įsivertinimui, jei jie norėtų aktyviai stebėti savo pokyčius – terapeutai galėtų būti paruošti, kaip instruktuoti savo klientus naudoti lentelę.
3. Rekomenduojama terapeutams išbandyti ir įsisavinti *Outcomes Framework* įrankio naudojimą, kad ateityje galėtų naudotis patogia MARA programėle išmaniuosiuose įrenginiuose, leidžiančia turėti visus duomenis apie klientus ir jų programas po ranka bet kuriuo metu bei jais dalintis su visomis suinteresuotomis šalimis.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. <https://www.makingdancematter.com.au> [Prieiga per internetą]. Making Dance Matter: Professional services for expressive arts therapies.
2. Dunphy, K. & Hens, T. (2018). Outcome-Focused Dance Movement Therapy Assessment Enhanced by iPad App MARA. *Frontiers in Psychology*, 9. doi: 10.3389/fpsyg.2018.02067.
3. Lebre, P., Dunphy, K., & Juma, S. (2020). Exploring use of MARA (Movement Assessment and Reporting App) to establish group objectives for psycho-motor interventions, *Body, Movement, Dance and Psychotherapy*. doi: 10.1080/17432979.2020.1806926.
4. Schoenenberger-Howie SA, Dunphy KF, Lebre P, Schnettger C, Hillecke T, Koch SC. The Movement Assessment and Reporting App (MARA) for Music Therapy. 2022 m. birželio 17 d. [žiūrėta 2023 m. vasario 21 d.]; Adresas: <https://www.egms.de/en/journals/jat/2022-4/jat000018.shtml>
5. Dunphy, K. ir Scott, J. (2003). *Freedom to Move: Movement and Dance for People with Intellectual Disabilities*. MacLennan & Petty. <https://books.google.pt/books?id=491JJ57dOXIC>.
6. Dunphy, K., & Mullane, S. (2010). Assessment and evaluation of dance-movement therapy programs for children with intellectual disabilities. *DTAA Journal Moving*. <https://doi.org/DOI:10.1037/e510402014-001>.
7. Dodge, R., Daly, A., Huyton, J., & Sanders, L. (2012). The challenge of defining wellbeing. *International Journal of Wellbeing*, 2(3), 222-235. doi:10.5502/ijw.v2i3.4.
8. Hanna, J. L. (2008). A nonverbal language for imagining and learning: Dance education in K-1 Curriculum. *Educational Researcher*, 37(8), 491–506.
9. Lebre, Paula. Carla Godinho, Dr. Paula Lebre, University of Lisbon, Portugal; Unpublished Master Thesis, 2022. Aplicabilidade do Instrumento de avaliação Movement assessment reporting app (MARA) em dança: contributos para a validação da versão portuguesa. – Applicability of the MARA assessment instrument in Dance: contributions for the validation of the Portuguese version.
10. Dunphy, K., Lebre, P., & Mullane, S. (2020). Outcomes Framework for Dance Movement Therapy. Version 81.2. Retrieved from www.makingdancematter.com.au.
11. Laska KM, Gurman AS, Wampold BE. Expanding the lens of evidence-based practice in psychotherapy: a common factors perspective. *Psychotherapy (Chic)*. 2014 Dec;51(4):467-81. doi: 10.1037/a0034332. Epub 2013 Dec 30. PMID: 24377408.
12. Melnyk BM, Gallagher-Ford L, Long LE, Fineout-Overholt E. The establishment of evidence-based practice competencies for practicing registered nurses and advanced practice nurses in real-world clinical settings: proficiencies to improve healthcare quality, reliability, patient outcomes, and costs. *Worldviews Evid Based Nurs*. 2014 Feb;11(1):5-15. doi: 10.1111/wvn.12021. Epub 2014 Jan 21. PMID: 24447399.

13. Takahashi, H., Matsushima, K., & Kato, T. (2019). The effectiveness of dance/movement therapy for autism spectrum disorder: A systematic review. *American Journal of Dance Therapy* <https://doi.org/10.1007/s10465-019-09296-5> 1 3. Adresas: https://www.researchgate.net/publication/332284040_The_Effectiveness_of_DanceMovement_Therapy_Interventions_for_Autism_Spectrum_Disorder_A_Systematic_Review
14. Jones, Phil. Jones, P. (2020). *The arts therapies: A revolution in healthcare*. (2nd ed). Routledge.
15. Lāce, Liene. *Adaptation and Modification of Art Therapy Evaluation Protocol Outcomes Framework: content, definitions*. Researchers: Dr. psych., Professor Krīstīne Mārtinsone, University: Rīga Stradiņš University; Liene Lāce University: Rīga Stradiņš University, Latvia. Timing: mid 2021-ongoing.
16. *Trialling of the Outcomes Framework and MARA with music therapists*. Researcher: Simea Schoenenberger, SRH University, Heidelberg, Germany. 2020.
17. *The Movement Assessment and Reporting App (MARA) for Music Therapy: research article*. Researchers: Simea Schoenenberger-Howie, SRH University, Germany; Dr. Kim Dunphy, University of Melbourne, Australia; Professor Sabine Koch, Riart, Alanus Bonn Hochschule, Germany; Dr. Paula Lebre, University of Lisbon, Portugal; Claudia Schnettger, SRH University, Germany; Professor Dr. Thomas Hillecke, SRH University, Germany. doi: 10.3205/jat000018. Timing: mid 2020-June 2022.
18. *Development of a Portuguese version of the Framework and MARA, including validity testing of the translation*. Researchers: Dr. Kim Dunphy, University of Melbourne, Australia; and Dr. Paula Lebre, University of Lisbon, Portugal. 2021.
19. *WholeMovement [Prieiga per internetą]*. <https://wholemovement.org/what-is-the-laban-bartenieff-movement-system-lbms/>.
20. Ullmann L. Rudolf Laban's work in relation to movement in physiotherapy. *Physiotherapy*. 1974 Jun;60(6):172-5. PMID: 4467203.
21. *Laban / Bartenieff Institute of Movement [Prieiga per internetą]*. <https://labaninstitute.org/education/>. Adresas: <https://labaninstitute.org>
22. Hutchinson Guest, Ann (2015). „Early Development and Publications in Kinetography Laban/Labanotation“ (PDF). New York: Dance Notation Bureau Library. http://dancenotation.org/news/Library_News/library_v10_n1.pdf.
23. Samaritter, R. (2018). The aesthetic turn in mental health: Reflections on an explorative study into practices in the arts therapies, *Behav. Sci*, 8, 41; doi:10.3390/bs8040.
24. Braun, Virginia. Clarke, V., Braun, V. *Successful Qualitative Research: A Practical Guide for Beginners*. March 2013. Edition: First. Publisher: Sage. ISBN: 9781847875815.
25. Rupšienė, L. *Kokybinių tyrimų duomenų rinkimo metodologija*. 2007, Klaipėdos universitetas. ISBN: 978-9955-18-248-1.

26. Kompleksinę negalią turinčių paauglių funkcinės veiklos kaita, taikant šokamojo folkloro programą. Samsonienė, Laimutė; Zvicevičienė, Solveiga; Lučiūnienė, Monika ISSN: 1392-6373 ; eISSN: 2335-867X ; DOI: 10.35988/sm-hs.2022.063 Sveikatos mokslai = Health sciences in Eastern Europe. Vilnius : Sveikatos mokslai. 2022, t. 32, Nr. 2, p. 120-125.
27. Salnikova. (2023). Šokio-judesio terapijos poveikis nėščiujų psichomotorikai ir saviraiškai. Vilniaus universitetas. Prieiga per eLABa – nacionalinė Lietuvos akademinė elektroninė biblioteka. [Prieiga per internetą]. Adresas: <https://www.lvb.lt/permalink/f/16nmo04/ELABAETD192851041>
28. Steikūnas. (2023). Šokio-judesio terapijos su argentinietiško tango elementais įtaka psichinei ir fizinei pacientų, sergančių Parkinsono liga, sveikatai. Vilniaus universitetas. Prieiga per eLABa – nacionalinė Lietuvos akademinė elektroninė biblioteka. [Prieiga per internetą]. Adresas: <https://www.lvb.lt/permalink/f/ofpt3n/ELABAETD192851080>
29. Štrimaitytė, Dovilė. Šokio ir judesio terapijos poveikis demencija sergančių pagyvenusių žmonių pusiausvyrai ir depresijai. 2009. Lietuvos sporto universitetas [Prieiga per internetą]. Adresas: <https://www.lvb.lt/permalink/f/16nmo04/ELABAETD2015763>
30. Milašiūtė, Rita (2016). Skirtingų kineziterapijos programų poveikis 3–4 metų vaikų sutrikusiai motorinei raidai. Lietuvos sporto universitetas. [Prieiga per internetą]. Adresas: <https://www.lvb.lt/permalink/f/16nmo04/ELABAETD15964552>
31. Leitonaitė, Greta (2022). Šokio-judesio terapijos poveikis asmenims, išgyvenantiems lėtinį skausmą. Vilniaus universitetas. [Prieiga per internetą]. Adresas: <https://www.lvb.lt/permalink/f/16nmo04/ELABAETD161747473>
32. Sagevičienė, Monika (2022). Šokio-judesio terapijos poveikis krūties vėžiu sergančių moterų emocinei ir fizinei sveikatai remisijos laikotarpiu. Vilniaus universitetas [Prieiga per internetą]. Adresas: <https://www.lvb.lt/permalink/f/16nmo04/ELABAETD161747874>
33. Vaišnoraitė, Milda (2022). Šokio-judesio terapija motinoms, auginančioms vaikus, turinčius specialiųjų poreikių: įtaka vienišumui. Vilniaus universitetas. [Prieiga per internetą]. Vilniaus universitetas; Adresas: <https://www.lvb.lt/permalink/f/16nmo04/ELABAETD161747836>
34. Dievaitytė, Ugnė (2011). Užsiėmimų, paremtų šokio – judesio terapija, efektyvumas keičiant 18-25 m. merginų kūno vaizdą Vytauto Didžiojo universitetas. [Prieiga per internetą]. Adresas: <https://www.lvb.lt/permalink/f/16nmo04/ELABAETD1850668>
35. Abeciūnaitė, Aušra (2023). Vaikų, turinčių specialiųjų poreikių, psichomotorinių gebėjimų raiška, taikant šokio-judesio terapiją Vilniaus universitetas [Prieiga per internetą]. Adresas: <https://www.lvb.lt/permalink/f/16nmo04/ELABAETD192850866>
36. Beinartytė, Martyna (2022). Šokio-judesio terapija asmenų, dirbančių IT srityje, savivertei ir saviveiksmingumui. Vilniaus universitetas [Prieiga per internetą]. Adresas: <https://www.lvb.lt/permalink/f/16nmo04/ELABAETD161747499>
37. Spangelytė-Daraškevičienė, Katryna (2023). Šokio-judesio terapija remiantis “Arts for the Blues” modeliu suaugusiems, turintiems depresijos sutrikimą: įtaka depresiškumui ir psichologiniam

atsparumui. Vilniaus universitetas. [Prieiga per internetą]. Adresas:
<https://www.lvb.lt/permalink/f/16nmo04/ELABAETD192851061>

38. Dunphy, K., Mullane, S. & Allen, L. (2014). Considerations of DMT Assessment: What to assess and how? Findings from an international trial of an iPad app. Paper presented at the American Dance Therapy Association Conference, Chicago, USA, 8 November 2014.
39. Dunphy, K., Mullane, S., & Allen, L. (2016). Developing an iPad app for assessment in dance movement therapy. *The Arts in Psychotherapy*, 5, (54-62). doi: 10.1016/j.aip.2016.09.001.
40. Hens, T. & Dunphy, K. (2020). Planning a dance movement therapy program for clients with intellectual disability: considering NDIS, host agency and DMT priorities. *DTAA Journal Moving On*, 17(1) 1-18.
41. Hens T, Dunphy KF. Developing participants' capacity for reflection and self-assessment in a dance movement therapy program for people with intellectual disability. *Disabil Soc*. 2022 m. vasario 7 d.;37(2):271–95.
42. Schoenenberger-Howie, S., Dunphy, K. F., Lebre, P., Schnettger, C., Hillecke, T., & Koch, S.C. (2022). The Movement Assessment and Reporting App (MARA) for Music Therapy. *GMS Journal of Arts Therapies*, 4, Doc03. doi: 10.3205/jat000018. Adresas:
<https://www.egms.de/static/en/journals/jat/2022-4/jat000018.shtml>
43. Yusoff MSB. ABC of content validation and content validity index calculation. *Education in Medicine Journal*. 2019;11(2):49–54. <https://doi.org/10.21315/eimj2019.11.2.6>. *Educ Med J*. 2019 m.;
44. Haynes SN, Richard D, Kubany ES. Content validity in psychological assessment: a functional approach to concepts and methods. *Psychological Assessment*. 1995;7(3):238. <https://doi.org/10.1037//1040-3590.7.3.238>.
45. Kokybinių duomenų analizė SPSS programa: mokomoji knyga / Kazimieras Pukėnas; Lietuvos kūno kultūros akademija. – Kaunas: LKKA, 2009. – 93 p. ISBN 9955 – 622 – 18 – 0.
46. Norušis M.-J. SPSS14.0 Statistical Procedures Companion: Prentice Hall Inc. 2005.
47. <https://www.mokslomedis.lt/grupes-diskusija-focus-grupes/>.
48. Krueger, R. A., et al. Focus group discussion. UK Sage; 2000.
49. Koo, Terry K., Li, Mae Y. A Guideline of Selecting and Reporting Intraclass Correlation Coefficients for Reliability Research. *J Chiropr Med*. 2016 Jun;15(2):155-63. doi: 10.1016/j.jcm.2016.02.012.
50. Vaitkevičius, R., Saudargienė, A. *Psichologinių tyrimų duomenų analizė*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas; 2010.

PRIEDAI

1 Priedas „Permission letter“

2 Priedas „Outcomes Framework for Dance Movement therapy©“

3 Priedas „TURINIO VALIDUMAS – MARA© – judesio vertinimo ataskaitų teikimo programa (Dunphy, Lebre & Mullane, 2020) EXCEL 1.0 versija“

4 Priedas – duomenų lentelės „Visos sritys SVARBUMAS / Visos sritys AIŠKUMAS / Visos sritys PAPRASTUMAS / Visos sritys DVIPRASMIŠKUMAS“

PADĖKA

Nuoširdus ačiū ilgus du pastaruosius metus su manimi koja kojon žengusioms Vilniaus universiteto dėstytojoms – darbo vadovei Doc. dr. Marijai Jakubauskienei bei šokio-judesio terapijos programos koordinatorėi, lektorei Raimondai Duff – kurios mane įkvėpė, palaikė ir padėjo įgyvendinti tokios didelės apimties, sudėtingą darbą. Jos buvo du poliai, remiantys šio magistro darbo mokslinę-praktinę ir šokio-judesio terapijos teorinę dalis.

Išskirtinė padėka Lisabonos universiteto dėstytojai dr. Paulai Lebre už galimybę imtis šokio-judesio terapijos vertinimo ir rezultatų sistemos *Outcomes Framework For DMT* adaptavimo Lietuvoje. Tiek daug profesionalumo, kantrybės ir optimizmo viename asmenyje!

Taip pat prisijungiu prie visų šokio-judesio terapijos srityje dirbančių praktikų išreiškiant pagarbą bei dėkingumą šio vertinimo instrumento sukūrimą iniciavusiai ir vysčiusiai dr. Kim Dunphy, Australijos Melburno universiteto vyresniajai dėstytojai, kuri buvo viena iš šokio-judesio terapijos profesijos pionierių, nuveikusi tiek daug akademiškai reikšmingo šioje srityje. Deja, 2020 m. rudenį, dr. Kim Dunphy paliko šį pasaulį.

Didelis ačiū ir tyrime dalyvavusioms ekspertėms, skyrusioms reikšmingą dalį savo laiko visam instrumento adaptavimo projektui. Jūsų indėlis – be galo svarbus visiems terapeutams ir šokio meno vystytojams Lietuvoje tiek dabar, tiek ateityje. Prie visų ekspertams keliamų kriterijų neformaliai pridėčiau ir dar vieną, be kurio neįsivaizduoju dirbant mūsų profesijoje – tai besąlyginė meilė žmogui, sielos meilė sielai – ir šį kriterijų visos atitinkate maksimaliai.

Esu tikra, kad menų terapeutų darbas gali žmonėms padėti pereiti sudėtingiausias etapus jų gyvenime, įveikti ligas ir pasikeisti vidumi iš esmės. Apie stebuklus mūsų profesijoje kalbama dažnai, tačiau dabar, kai technologijos įžengia ir į terapeuto darbą, tie stebuklai taps akivaizdžiais išvalgaus, nuoseklaus ir kantraus darbo rezultatais.